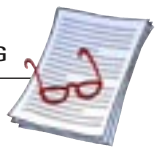

Vejledning

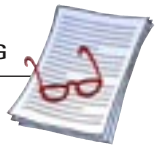
Vis, hvad du kan

**Sprogscreening af tosprogede
småbørn**

Indhold

3	1. Baggrunden for materialet
3	Hvad afdækker sprogscreeningen?
4	2. Materialets opbygning
5	3. Introduktion til dansk som andetsprog
5	Definition af tosprogethed
5	Modersmål og andetsprog
5	Andetsprogstilegnelse
6	Mellemsprog
7	Brug af strategier
7	Tosprogede børns ordforråd
8	Tosprogethed
9	Hvad betyder viden om tosprogethed, andetsprogstilegnelse og mellemsprog for vurderingen af tosprogede børns sprog?
10	4. Om sprogscreeningsprocessen
10	Hvem kan screenes?
10	Hvornår screenes?
10	Hvem foretager sprogscreeningen?
10	Hvem deltager i sprogscreeningen?
10	Hvor skal sprogscreeningen foregå?
11	Hvem henvender sprogscreeningsmaterialet sig til?
11	Hvem skal efterfølgende have oplysninger om sprogscreeningens vurderinger?
11	5. Kommunikativ kompetence og sprogscreeningen
11	Kommunikativ kompetence
13	Forløbet i sprogscreeningsprocessen
15	6. Sprogpædagogisk indsats, herunder sprogstimulering
15	Generelt om det sprogpædagogiske miljø og den sprogpædagogiske indsats
15	§ 4 a-tilbud
16	Eksempler på sprogpædagogisk indsats i forhold til alder og sprogvurdering
17	Det treårige tosprogede barn
18	Det fire- til femårige tosprogede barn
20	7. Cases
52	Oversigt over grammatiske betegnelser
52	Øvrige betegnelser
53	Litteratur

1. Baggrunden for materialet

I bestræbelser på at fremme alle børns faglige og sociale udbytte af folkeskolens undervisning er viden om børnenes sproglige forudsætninger af stor betydning. For tosprogede småbørns vedkommende er det vigtigt at have solid og nuanceret viden om det enkelte barn, fordi denne viden er udgangspunktet for at kunne tilrettelægge en kvalificeret vejledning og sprogpædagogiske initiativer i det obligatoriske tilbud, som gælder alle tosprogede børn fra tre år, hvis de vurderes at have behov herfor. Tilbuddet placeres i eller uden for dagtilbud. Dette gælder både for det treårige barn, det lidt ældre småbarn og for det barn, som snart skal starte i skole. For at sikre den bedste sprogpædagogiske indsats med udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger og erfaringer bør tosprogede småbørns sprogudvikling være en del af den løbende vurdering af barnets udvikling.

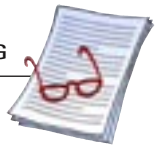
Materialet er Undervisningsministeriets vejledende sprogscreeningsmateriale til screening af tosprogede småbørn fra lige før treårsalderen og til skolestartsalderen. Ud over det aktuelle materiale er der udarbejdet et materiale til sprogscreening af tosprogede børn/elever i forbindelse med optagelse i skole eller skoleskift.

Hvad afdækker sprogscreeningen?

Sprogscreeningsmaterialet er udformet således, at det kan give et billede af centrale træk i det tosprogede barns sprogfærdighed på dansk. Der lægges ikke op til en grundig udredning af barnets samlede sproglige kompetencer på tværs af forskellige sprogbrugssituationer eller til en indkredsning af specifikke vanskeligheder hos barnet. Betegnelsen sprogscreening betyder her alene, at der er tale om et øjebliksbillede af sprogfærdighed i udvalgte relevante situationer.

Sprogscreeningsmaterialet afdækker det enkelte tosprogede barns andetsproglige kompetencer, som de kommer til udtryk i en række kommunikative aktiviteter under sprogscreeningen med en sagkyndig. Der er tale om et øjebliksbillede, hvor faktorer som emnevalg, deltagernes relation og kendskab til hinanden og deres opfattelse af situationen og formålet også spiller ind. Sprogscreeningens vurderingskriterier er det tosprogede barns kommunikative kompetencer, hvilket betyder, at vurderingen lægger vægten på, i hvor høj grad det lykkes barnet at deltage i den kommunikative situation. Den centrale aktivitet i sprogscreeningen er således samtalen og vurdering af barnets samtalekompetence under hensyntagen til barnets alder. I sprogscreeningen indgår desuden delprøver, som kan afdække barnets kompetence på afgrænsede områder som grammatik og ordforråd. Gennemgående anlægges et mellemsprogspektiv på det tosprogede barns brug af dansk. Det vil sige, der er fokus på, hvad barnet er i færd med at tilegne sig på screeningstidspunktet og ikke på, hvad barnet mangler at tilegne sig. (Læs mere i kapitel 3: *Introduktion til dansk som andetsprog*).

Det vil være muligt at sammenligne to øjebliksbilleder ved på det samme barn først at bruge materialet til børn, som lige er begyndt på deres dansktilegnelse, og efter

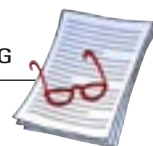
en periode at gentage screeningen med materialet til børn, som har været i dansk-sproget sprogstimulerende læringsmiljø i længere tid. Suppleret med pædagogers løbende vurderinger og evalueringsformer, der egner sig til at beskrive sprogudvikling over tid, vil det give et godt billede af det tosprogede barns andetsproglige udvikling. Disse løbende vurderinger af barnets andetsproglige udvikling bør være udgangspunktet for tilrettelæggelse af det videre sprogpædagogiske tilbud og den pædagogiske vejledning af forældre og pædagogisk personale. Også i den forbindelse er supplerende oplysninger fra pædagoger og forældre om barnets sproglige baggrund og sprogbrugssituation i hverdagen af stor betydning for muligheden for at tilrettelægge den hensigtsmæssige sprogpædagogik.

2. Materialets opbygning

Sprogscreeningsmaterialet består af følgende dele:

1. Vejledning til sprogscreening af tosprogede småbørn:
 - Introduktion til dansk som andetsprog, hvor der kort redegøres for grundlæggende begreber inden for fagområdet.
 - Præsentation af sprogscreeningens forskellige faser og overvejelser om rammerne for sprogscreeningen.
 - Fire cases.
2. Instruktion til sprogscreeningsaktiviteterne inklusive skemaer og billedmateriale inddelt efter målgrupperne treårige børn eller fire- til femårige børn, som lige er begyndt på dansktilgængelsen og har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mindre end et år og fire- til femårige børn, som har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mere end et år.
 - Grundig beskrivelse af de forskellige faser i sprogscreeningsprocessen, herunder en vejledning i at udføre selve sprogscreeningen, indsamle yderligere oplysninger og foretage den endelige vurdering.
 - Diverse materialer til selve sprogscreeningen såsom registreringsark, tegninger og en oversigt over genstande, som skal bruges under sprogscreeningen.
 - Registreringsskema til en samlende beskrivelse og vurdering af iagttagelser under den enkelte aktivitet, inklusive en afsluttende vurdering af behov for sprogstimulering og anbefaling af fremtidige sproglige fokusområder i den sprogpædagogiske indsats.

Da samtalen er den centrale aktivitet i dette sprogscreeningsmateriale, anbefales det, at man optager sprogscreeningen på lydband eller video. Det kan foregå med båndoptager, videokamera, mp3 eller lignende. For den sagkyndige er det svært at indgå som koncentreret og interesseret samtalepartner, hvis han/hun samtidig skal tage fyldige noter undervejs, og dermed gives barnet ikke de optimale vilkår for at vise sin samtalekompetence på dansk. Derudover styrker optagelsen efterbehandlingen af iagttagelser og resultater. Det er vanskeligt at anvende dette sprogscreeningsmateriale på den tiltænkte måde, hvis sprogscreeningen ikke optages. Det er

imidlertid et kommunalt ansvar, under hvilke omstændigheder man vælger at gennemføre sprogscreeningen.

3. Introduktion til dansk som andetsprog

Definition af tosprogethed

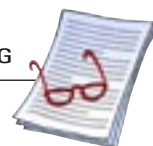
I Danmark har hvert tiende barn et andet modersmål end dansk. Disse børn er med Undervisningsministeriets definition tosprogede jævnfør folkeskoleloven: *Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk.* (Folkeskoleloven § 4 a stk. 2). Tosprogede børn er lige så forskellige som alle andre børn. Gruppen af tosprogede børn er bredt sammensat og har vidt forskellige forudsætninger og behov. Tosprogede børn kan vokse op som tosprogede i en et-sproget minoritetsfamilie, vokse op som tosprogede i en tosproget familie eller være vokset op i et andet land i de første leveår. Betegnelsen tosprogede børn omfatter både børn, som er født og opvokset i Danmark, og nytillflyttede børn samt både børn, der næsten intet kendskab har til dansk, og børn, hvis beherskelse af dansk svarer til jævnaldrende børn, som har dansk som modersmål.

Modersmål og andetsprog

Fælles for de tosprogede børn og unge i Danmark er, at de i deres hverdag har behov for mindst to sprog, nemlig deres modersmål og dansk. Modersmålet er det eller de sprog, som barnet lærer som sit (sine) første sprog, almindeligvis i hjemmet og af forældrene. Tilegnelsen af dansk begynder derimod efter modersmålstilegnelsen, og dansk betegnes derfor som *andetsprog* for tosprogede børn i Danmark. Betegnelsen *andetsprog* signalerer rækkefølge i sprogtilægnelsen og ikke rangordning eller kompetenceforskelle mellem modersmålet og dansk.

Andetsprogstilegnelse

Andetsprogstilegnelsen minder på mange måder om modersmålstilegnelsen. Begge tilegnelsesprocesser har sociale, kognitive, emotionelle og motoriske sider. Alligevel er tilegnelsen af andetsproget ikke bare en kopi af den første tilegnelsesproces, men bygger på en videreudvikling af de erfaringer, som barnet har gjort sig på modersmålet med sprog, sprogbrug og sprogtilægnelse, og dertil kommer barnets bredere erfaringer med verden. Disse erfaringer udgør en væsentlig ressource i andetsprogstilegnelsen. I denne sammenhæng har barnets alder også en betydning, for jo ældre barnet er, jo flere erfaringer og mere viden om verden har barnet og dermed flere ressourcer at trække på i andetsprogstilegnelsen. Fra cirka to-/treårsalderen er børn bevidste om, at de bruger to sprog: For eksempel vælger de sprog afhængigt af, hvem de taler til, og senere kan de udtrykke sproglig opmærksomhed ved udsagn som: *Far siger kursi, og Susanne i børnehaven siger stol.* (Kursi betyder stol på arabisk).

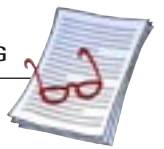

Sprogtilegnelsen er på én gang en social og en kognitiv proces, hvor der i barnets samspil med andre mennesker foregår en stadig hypotesedannelse om og afprøvning af, hvordan sproget hænger sammen (læs mere nedenfor i afsnittet *Mellemsprog*). Dette betyder også, at sprog først og fremmest læres ved at blive brugt i meningsfuld kommunikation, fordi der her er mulighed for at afprøve og danne hypoteser, nuancere det eksisterende sprog og optage nyt sprog samt bruge sproget, så sproglige enheder automatiseres. Tosprogede småbørn lærer ligesom alle andre småbørn sprog på baggrund af konkrete oplevelser, sansninger og erfaringer i samvær med andre børn og voksne, hvor der sættes ord på blandt andet genstande, handlinger, tanker og følelser. Hvilken sprogfærdighed, barnet udvikler, er i høj grad bestemt af de situationer, hvor barnet møder og bruger sproget. Det er derfor vigtigt, at børn i hverdagen indgår i forskellige situationer med forskellige samtaleroller, forskellige formål med at sige noget og forskellige emner. Derudover er det vigtigt at huske, at sprogtilegnelse er en proces, som fortsætter hele livet for alle mennesker, uanset om man er tosproget eller ej.

Mellemsprog

Betegnelsen *mellemsprog* eller *intersprog* benyttes om det midlertidige sproglige system, som tosprogede børn benytter i tilegnelsesprocessen. Man kan også kalde det *et sprog på vej* fra modersmålet og til målsproget dansk. Dette mellemsprog er karakteriseret ved at være systematisk, foranderligt, variabelt og kreativt, og flere af disse karakteristika findes også hos etsprogede danske småbørns sprogudvikling. At mellemsproget er systematisk betyder, at det enkelte tosprogede barn opbygger sine egne regler (hypoteser) for sprogets opbygning, og mellemsproget er dermed ikke tilfældigt. Når et tosproget barn for eksempel siger *han løbede* i stedet for *han løb*, så kan det meget vel være en overgeneralisering af datidsendelsen *-ede*. Med tiden vil barnet ved at indgå i kommunikation og eventuel få respons ændre denne hypotese og danne en ny, som svarer til målsprogets norm for bøjning af udsagnsordet *løbe*. Denne hypotesedannelse og -afprøvning betyder, at mellemsproget er foranderligt og udvikler sig løbende, hvilket understreger vigtigheden af en vurdering af mellemsproget over tid. At mellemsproget er variabelt, betegner det faktum, at flere former af det samme sproglige træk sagtens kan findes i samme ytring. Dette betyder, at i en vurdering af mellemsproget skal fokus være på at undersøge mønstre og systematikker snarere end på at finde fejl. Sproglige forenklinger er meget almindelige og kan ofte være tegn på, at sprogsystemet er ved at blive bygget op. At mellemsproget er kreativt ses for eksempel, når barnet danner helt nye ord for at komme igennem med sit budskab. For eksempel kan *en køjeseng* benævnes *en toseeng*, og kreativiteten bliver her en kommunikationsstrategi. Tosprogede børns sproglige kreativitet viser på denne måde både noget om deres sproglige bevidsthed og om deres evne til at bruge kommunikationsstrategier.

Desuden påvirker tosprogede børns modersmål på forskellig vis mellemsproget. For eksempel kan en ordstilling, der ikke svarer til målsproget dansk, eller udeladelse af det ubestemte kendeord være udtryk for overførsel fra modersmålet. Modersmålet er således en blandt flere kilder til hypotesedannelse, og på et tidspunkt vil det

tosprogede barn på baggrund af respons og input også revidere hypoteserne dannet på baggrund af modersmålet. Forskellige modersmål betyder også forskellige udgangspunkter for andetsprogstilegnelsen. Den tilegnelsesmæssige udfordring er alt andet lige ikke den samme for et barn med tysk som modersmål som for et barn med kinesisk som modersmål, fordi tysk sprogligt set er nærmere beslægtet med dansk. Ligeledes spiller det en rolle, om et barn tidligere har lært andre sprog end sit modersmål.

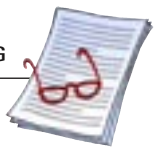
Brug af strategier

For tosprogede småbørn er det vigtigt at kunne indgå i kommunikation og tilegne sig ny viden, også når de er i starten af deres andetsprogstilegnelse. I denne forbindelse er viden og bevidsthed om forskellige strategier som kommunikationsstrategier, gættestrategier og lyttestrategier vigtige. Kommunikationsstrategier er midler til at klare sproglige problemer, for eksempel gennem omskrivning, lån fra modersmålet, gestik og mimik eller ved at spørge om hjælp. En omskrivning kan være, at barnet erstatter et ord med et andet ord, der har samme funktion eller betydning. For eksempel *Min far har klippet græsset* i stedet for *Min far har slået græsset*. En omskrivning kan også bestå af flere ord, der er en forklaring på ét ord. For eksempel omskrives ordet *havn* med forklaringen *parkeringsplads for et skib*. Et eksempel på lån fra modersmålet kan være udsagnet: *Jeg spiser muz*, hvor *muz* betyder banan på arabisk. Hensigtsmæssige gættestrategier er for eksempel at bruge konteksten og viden om forskellige sprogs opbygning, herunder markering af flertal, tid og forskellige sætningsled som grundled, udsagnsled og genstandsled. Med hensyn til lyttestrategier er det vigtigt at kunne vælge strategi, ud fra om formålet er at få alle detaljer med, danne sig et overblik over hovedindholdet eller skaffe sig specifikke oplysninger.

Tosprogede børns ordforråd

Leksikalsk kompetence er en kompleks størrelse, og det gælder i særlig høj grad for et tosproget barn, fordi der er flere sprog i spil. Tosprogede børn behersker typisk det ene sprog bedre end det andet inden for bestemte emner og har dermed ord for nogle begreber på modersmålet og ord for andre begreber på andetsproget, og nogle begreber har de ord for på begge sprog. Det er derfor vigtigt at skelne mellem ord og begreber. At et tosproget barn ikke kender det danske ord, er ikke ensbetydende med, at barnet ikke kender begrebet og eksempelvis har tilegnet sig ordet på sit modersmål. Barnet kan for eksempel kende ordet for ko på tyrkisk (*inek*) og vide, at mælken kommer fra koen uden at kunne fortælle om dette på dansk, men derimod på sit modersmål tyrkisk. Denne skelnen er vigtig, fordi der kan være tale om, at barnet kun har behov for at få ordene oversat til dansk og derfor ikke skal starte fra bunden af med at lære begreberne.

Derudover handler leksikalsk kompetence om kvantitet (hvor mange ord kender barnet), kvalitet (hvor meget ved barnet om det enkelte ord) og kontrol (kan barnet anvende ordet i kommunikation). Dybdeforståelse af et ord indeholder for eksempel også kendskab til synonymi, antonymi, over- og underbegreber, associationer

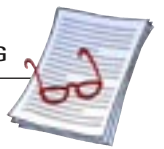
og ord, der ofte optræder sammen som for eksempel *frisk og frejdig* og *harsk smør*. Forståelsen af et ord udgør et forståelseskontinuum med forskellige grader af delforståelser, hvor man på vejen mod en fuldt udviklet ordforståelse har en delforståelse af ordet, for eksempel inden for hvilket semantisk felt ordet befinder sig ("det har noget med ... at gøre"), eller man kender kun én bestemt betydning af ordet. Derudover er det vigtigt at være opmærksom på, at der kan være stor forskel på det receptive og produktive ordforråd blandt andet afhængig af, hvilke sprogbrugssituationer man som andetsprogsbruger har befundet sig i.

Tosprogede småbørn, som indgår i sproglige læringsmiljøer i dagtilbud eller uden for dagtilbud, vil løbende udvide og udvikle deres ordforråd på dansk. I skolen fortsætter dansktilegnelsen, hvor sproget i højere grad bruges abstrakt og uden stor støtte i konkrete genstande, billeder eller egne oplevelser, og man skal sprogligt kunne redegøre for forskellige sammenhænge og begrunde handlinger. I forbindelse med skolestart spiller småbørnenes ordforråd og deres gættestrategier en central rolle. Hvis de tosprogede børn ikke har en delforståelse af det danske ord, vil mange ofte gætte på ordet ud fra lydlige forhold. For eksempel bliver gættet til ordet *skind*, at det har noget at gøre med *at skændes, altså slås*.

I forskningen har der i de seneste år været fokus på det såkaldte førfaglige ordforråd, som alle lærere skal være opmærksomme på i deres undervisning, men arbejdet med det førfaglige ordforråd bør begynde før skolestart, og her ligger en særlig opgave for pædagogen. Det førfaglige ordforråd ligger mellem de mest almindelige og hyppigst forekommende ord og de deciderede fagord, som læreren forklarer for alle elever. Eksempler på førfaglige ord på femte klassetrin kan for eksempel være *afgrøde* og *landbrug*. Disse ord hører til de danske etsprogede elevers basisordforråd, eller de har en ret god delforståelse af ordet, men det gælder ikke nødvendigvis for de tosprogede, og så kan gættestrategien bundet i lydlige forhold i stedet for betydning komme i brug. For eksempel bliver gættet til ordet *landbrug*, at det har noget at gøre med *en bro*. Det førfaglige ordforråd har derfor en meget stor betydning for tosprogede børns udbytte af skolens undervisning. Megen læring i skolen indebærer læsning af diverse tekster, og her har ordforråd og kendskab til de førfaglige ord en central betydning. Nyere undersøgelser viser, at kendskab til 95 procent af ordforrådet i en tekst er en forudsætning for, at man kan læse den med en rimelig hastighed og forståelse.

Tosprogethed

Det er vigtigt at være opmærksom på, at et tosproget barn netop behersker og bruger to sprog på et eller andet niveau i forskellige sammenhænge, og at barnet i hverdagen ofte vil indgå i situationer, hvor det vil opleves som naturligt og meningsfuldt at skifte mellem sprogene. Dette fænomen kaldes kodeskift og er meget velbeskrevet i sprogforskningen, som har vist, at kodeskift absolut ikke behøver at være udtryk for manglende kundskaber på det ene sprog, men derimod kan være udtryk for en høj grad af kommunikativ kompetence, for eksempel at kodeskifteren tager højde for modtagerens sprogkundskaber eller bruger kodeskiftet som en kom-

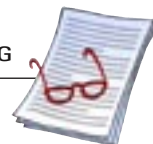
munikativ ressource i en verbal magtkamp. Betegnelsen integreret tosprogethed dækker netop over den situation, at det tosprogede barn behersker og bruger to sprog og også kan vælge at integrere dem i sprogbrugen med forskellige formål.

Tosprogetheden er en del af de tosprogede børns hverdag og er dermed også en del af deres identitet. Ved hjælp af sproget udtrykker og forhandler man sin egen og andres identitet, og sprogbrug og sprogvvalg er et redskab til at markere fællesskab og gruppetilhørsforhold eller det modsatte. På den måde får sproget også en signalværdi ud over at formidle et indholdsmæssigt budskab på det mest hensigtsmæssige sprog. I nogle situationer har den sproglige identitet og sprogvælget og de dertil knyttede associationer og kulturer stor betydning, i andre situationer er tosprogetheden uden betydning for identiteten. Det er vigtigt, at børn møder en positiv holdning til den kultur og det eller de sprog, de er vokset op med, og som er nært forbundet med deres tidligste oplevelser og identitetsudvikling. Anerkendelse af børnenes tosprogethed og deres tosprogede udvikling er vigtig for at opbygge et trygt miljø, hvor børnene får den selvtillid, som er forudsætning for en vellykket sprogtilegnelse og identitetsudvikling.

Hvad betyder viden om tosprogethed, andetsprogstilegnelse og mellemsprog for vurderingen af tosprogede børns sprog?

Når tosprogede børns sproglige kompetencer vurderes, er det meget vigtigt at være opmærksom på, at det enkelte tosprogede barn netop behersker og bruger to (eller flere) sprog på et eller andet niveau i forskellige sammenhænge. Vurderer man kun barnets dansksproglige kompetence, vurderer man dermed kun en del af barnets samlede sproglige kompetencer og ressourcer. Hvis man ønsker et billede af barnets samlede sproglige kompetencer, må man derfor også vurdere modersmålet. Formålet med dette materiale er at afdække det tosprogede barns sproglige kompetencer med hovedvægten på dets danskkundskaber, men barnets samlede sproglige kompetencer inddrages ved at indsamle supplerende oplysninger fra voksne, der kender barnet. Forældrene kan i denne sammenhæng give oplysninger om barnets udvikling på modersmålet og sammen med pædagoger give oplysninger om barnets sproglige bevidsthed og lyst og evne til at indgå i interaktion med andre i andre situationer end dem, der er tale om i en sprogscreening.

Når det gælder tosprogede småbørn, er det vigtigt at være opmærksom på, at de samtidig med andetsprogstilegnelsen også er i gang med at tilegne sig ordforråd, samtalerregler, grammatik, ordstilling og udtale på deres modersmål. Mange tosprogede børn kan have en længere periode, hvor de ikke bruger det talte sprog. En sådan stille periode behøver ikke at være udtryk for, at barnet ikke tilegner sig sprog. Hvis barnet i øvrigt virker trygt, ser ud til at trives og er nysgerrigt og vil deltage i aktiviteter med andre børn og voksne, er sådan en periode ikke urovækkende. Der kan være tale om en periode, hvor barnet lytter og observerer, før det bruger sproget produktivt. Det er vigtigt ikke at presse barnet til at tale, men i stedet være opmærksom på barnets nonverbale kommunikation.

Ideen om mellemsprog betyder ligeledes, at målestokken for sprogvurderingen ikke ureflekteret skal være danskkundskaberne hos børn med dansk som modersmål. Det tosprogede barns sprog skal vurderes som et mellemsprog på sine egne præmisser, hvis både niveauet og udviklingspotentialerne skal afdækkes så detaljeret, at barnets behov for et sprogpædagogisk tilbud kan fastlægges forsvarligt.

4. Om sprogscreeningsprocessen

Hvem kan screenes?

Dette sprogscreeningsmateriale skal anvendes ved vurdering af tosprogede småbørns sproglige udvikling med henblik på vurdering af behov for sprogstimulering ifølge folkeskolelovens § 4 a. Målgruppen er tosprogede børn fra lige før treårsalderen og til skolestartsalderen. Materialet er ikke udarbejdet til at afdække specialpædagogiske behov eller funktionsnedsættelser. Bliver den sagkyndige i forbindelse med sprogscreeningen opmærksom på forhold, som bør afdækkes nærmere med henblik på eventuel specialpædagogisk bistand, er det vigtigt at tage relevante initiativer for at få afdækket dette nærmere hos PPR (pædagogisk psykologisk rådgivning).

Hvornår screenes?

Sprogscreeningen kan foretages fra treårsalderen og kan være en del af en løbende vurdering, for eksempel én gang årligt.

Hvem foretager sprogscreeningen?

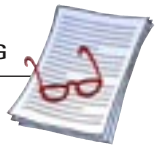
Sprogscreeningen og den samlende vurdering på baggrund af screeningen skal foretages af en medarbejder med særlige faglige forudsætninger og viden om den pågældende aldersgruppes sprogudvikling og andetsprogstilegnelse (herefter benævnt *sagkyndig*). Den pågældende sagkyndige skal have en viden om såvel sprogbeskrivelse (ordforråd, morfologi, syntaks, udtale m.m.) som andetsprogstilegnelse (karakteristiske træk ved mellemsprog, tosproglig udvikling, kommunikationsstrategier og sproglig bevidsthed). Der kan eksempelvis være tale om pædagoger, talepædagoger og PPR-medarbejdere.

Hvem deltager i sprogscreeningen?

Ud over den sagkyndige og barnet anbefales det, at barnets forældre og eventuelt barnets pædagog deltager. Det undersøges, om der er behov for deltagelse af tolk.

Hvor skal sprogscreeningen foregå?

Det anbefales at vælge et roligt, afgrænset lokale og ikke et gennemgangsrum eller et fælleslokale, så man undgår støj og indblanding fra uvedkommende. Det er vigtigt at få etableret en god kontakt med barn og forældre.

Hvem henvender sprogscreeningsmaterialet sig til?

Dette sprogscreeningsmateriale henvender sig til:

- 1) Sagkyndige, som foretager sprogscreeningen af det enkelte barn i eller uden for dagtilbud.
- 2) Pædagoger, som giver den sprogstimulering, som screeningen eventuelt afdækker behov for.
- 3) Specialpædagogiske team og personale på PPR, i de tilfælde hvor der er behov for deres specialviden i opfølgning på sprogscreeningen og i det videre pædagogiske arbejde med barnet.
- 4) Pædagogiske ledere og kommunale konsulenter, som arbejder inden for området tosprogede børn.

Hvem skal efterfølgende have oplysninger om sprogscreeningens vurderinger?

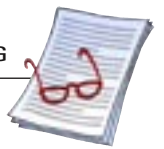
Agttagelser og vurderinger fra aktiviteter i sprogscreeningen og supplerende oplysninger fra forældre og pædagoger samles til sidst i en beskrivelse og vurdering af det enkelte tosprogede barns sproglige kompetencer inklusive en vurdering af behov for sprogstimulering og anbefaling af fokusområder i det sprogpædagogiske tilbud. Disse vurderinger er relevante for flere parter. Den eller de personer, som kommunalbestyrelsen har udpeget som ansvarlige for beslutninger vedrørende sprogstimulering af tosprogede småbørn, skal informeres. Derudover er sprogscreeningens vurderinger relevante for pædagoger, som skal tilrettelægge den sprogstimulering, som screeningen eventuelt har afdækket behov for. Sprogscreeningens vurderinger kan også have relevans for en bredere gruppe af pædagoger, som ikke har ansvaret for den obligatoriske sprogstimulering, men som møder barnet i hverdagen. Endelig skal forældrene informeres om sprogvurderingen og den videre indsats.

Reglerne for tavshedspligt skal overholdes (Forvaltningslovens kapitel 8). Forældrene bør oplyses om, hvilken betydning oplysningerne kan have for barnet, hvad oplysningerne anvendes til, og forældrene skal vide præcist, hvilke oplysninger der videregives. (Læs mere i ”Tosprogede børns overgang fra dagtilbud til skole”). Det anbefales, at de enkelte kommuner overvejer og beslutter, hvordan oplysninger opbevares, og hvordan proceduren for videregivelse af oplysninger skal være. Sprogvurderingen kan for eksempel følge barnet som en portfolio.

5. Kommunikativ kompetence og sprogscreeningen

Kommunikativ kompetence

Det overordnede formål med sproget er, at det skal bruges til kommunikation. Begrebet kommunikation skal i denne sammenhæng forstås bredt, idet det omfatter enhver form for udveksling af betydning. Den kan foregå såvel skriftligt som mundtligt og såvel i dialog som i monolog. Kommunikation kan være mere eller mindre formel og have mange forskellige funktioner som at opbygge relationer,

udveksle viden og lære nyt, påvirke andre og selv blive påvirket, opbygge en social identitet og et gruppetilhørsforhold, tænke, løse problemer og planlægge, udtrykke sig symbolsk og lege med sproget. For at være kommunikativ kompetent skal man have en bred sproglig kompetence, som indebærer en viden om verden og ord for denne viden, en viden om sprog og sprogbrug samt en viden om sproget som system. Dertil kommer en evne til at løse sproglige problemer og tilegne sig nyt sprog (strategisk kompetence). Kommunikativ kompetence omfatter dermed en mængde delkompetencer og har både kognitive, interaktionelle, sociale og socialpsykologiske aspekter.

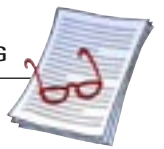
Sprogscreeningsmaterialet vurderer det enkelte tosprogede barns kommunikative kompetencer, som det kommer til udtryk i fem til syv aktiviteter i løbet af sprogscreeningen med en sagkyndig. Følgende skemaer viser en oversigt over de forskellige aktiviteter i sprogscreeningen af henholdsvis *treårige børn eller fire- til femårige børn, som lige er begyndt på dansktiltagelsen og har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mindre end et år* og *fire- til femårige børn, som har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mere end et år*.

Treårige børn eller fire- til femårige børn, som lige er begyndt på dansktiltagelsen og har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mindre end et år	
Hele sprogscreeningen	At vurdere samtalekompetence*
Aktivitet 1	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd
Aktivitet 2	At vurdere lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)
Aktivitet 3	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd
Aktivitet 4	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd
Aktivitet 5	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd

(Aktiviteter markeret med * registreres først efter afslutning af hele sprogscreeningen).

Fire- til femårige børn, som har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mere end et år	
Aktivitet 1	At vurdere lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)
Aktivitet 2	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd
Aktivitet 3*	At vurdere samtalekompetence
Aktivitet 4	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd
Aktivitet 5*	At vurdere samtalekompetence
Aktivitet 6*	At vurdere fortællekompetence
Aktivitet 7	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd

(Aktiviteter markeret med * registreres først efter afslutning af hele sprogscreeningen).

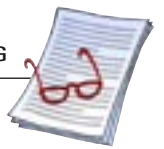
Den centrale aktivitet i sprogscreeningen er samtalen og vurderingen af barnets samtalekompetence på andetsproget dansk under hensyntagen til barnets alder. At være en kompetent samtalepartner forudsætter netop en bred kommunikativ viden om sprog og sprogbrug. Samtalekompetencen vurderes efter afslutning af hele sprogscreeningen. Det anbefales, at hele sprogscreeningen optages på lydbånd eller video, og barnets samtalekompetence vurderes efterfølgende på baggrund af gennemlytning af optagelsen. Samtalekompetencen vurderes ud fra fire dimensioner: Samtalens forløb, barnets initiativ, barnets kendskab til samtalers opbygning samt barnets sprogbeherskelse, inklusive brugen af kommunikationsstrategier. Der suppleres med aktiviteter, der som delprøver kan afdække barnets kompetence på afgrænsede områder som ordforråd og grammatik (lytteforståelses- og fortælleaktiviteten). Iagttagelser på baggrund af de afgrænsede delprøver registreres løbende under sprogscreeningen i tilhørende registreringsark, undtaget aktiviteten til at vurdere barnets evne til at fortælle sammenhængende. Vurderingen af både samtalekompetencen og resultaterne af de afgrænsede delprøver fortolkes i forhold til en trindel skala, som udtrykker, hvad det tosprogede barn kan med sit andetsprog på pågældende tidspunkt og inden for pågældende delområde af sproget (for eksempel ordforråd). De trindelte skalaer udtrykker, at sprogtilegnelse er en proces, og hermed anlægges et udviklingsorienteret syn på tosprogede børns dansk. Skalaerne er inspireret af det samarbejde om udvikling af sprogpædagogik og sprogvurdering, som EU og Europarådet har iværksat gennem arbejdet med ”The Common European Framework for Reference of Language Teaching, Learning and Assessment” (se mere i litteraturlisten).

Forløbet i sprogscreeningsprocessen

Hele sprogscreeningsprocessen kan opdeles i tre overordnede faser: før, under og efter selve sprogscreeningen. Nedenstående skema illustrerer forløbet i sprogscreeningsprocessen:

Før	Under	Efter
<ul style="list-style-type: none"> • Indsamling af supplerende oplysninger fra voksne, som kender barnet • Eventuelt kontakt til tolk 	<ul style="list-style-type: none"> • Gennemførelse af fem til syv aktiviteter med løbende registreringer, undtaget samtale- og fortælleaktiviteten (se afsnit om kommunikativ kompetence) 	<ul style="list-style-type: none"> • Gennemlytning af optagelser og registrering af barnets samtale- og fortællekompetence • Indplacering på trindel skala for hver aktivitet på baggrund af iagttagelser og registreringer • Sammenfatning af sprogscreeningens resultater og sprogpædagogiske anbefalinger • Formidling af vurderinger og anbefalinger til relevante personer

Før selve sprogscreeningen skal forældre og barn indkaldes og informeres om sprogscreeningen, og relevante baggrundsoplysninger om barnet skal indsamles. Derefter følger selve sprogscreeningen, som optages på lydbånd eller video, og den sagkyndige noterer løbende iagttagelser i registreringskemaer til de enkelte aktiviteter, på nær til aktiviteterne, som har fokus på samtale- og fortællekompetence. For at sikre, at den sagkyndige indgår som en opmærksom og deltagende samtale-

lepartner under samtalen, udfyldes registreringsskemaet til disse aktiviteter først efter sprogscreeningen – ved gennemlytning af optagelsen. Sprogscreeningen med deltagelse af barn, forældre og eventuelt pædagog varer maksimalt 45 minutter, og det anbefales, at selve sprogscreeningen, hvor barnet skal deltage i aktiviteterne, maksimalt varer 30 minutter.

Efter selve sprogscreeningen analyserer den sagkyndige registreringer og iagttagelser for alle aktiviteterne, og for hver aktivitet opsummeres registreringerne ved at indplacere barnet i den trindelte skala, som er placeret efter registreringsskemaerne til den enkelte aktivitet. Disse vurderinger føres over i et opsamlende registreringsskema, som kan bruges til at videregive vurderinger og anbefalinger på baggrund af sprogscreeningen og eventuelt følge barnet som en portfolio. I det opsamlende registreringsskema sammenfatter den sagkyndige sin analyse af sprogscreeningen og relevante supplerende oplysninger fra voksne, som kender barnet. Den sagkyndige beskriver barnets dansksproglige kompetencer og dansksproglige udviklingsbehov og anbefaler eventuelt sprogpædagogiske tilbud. Princippet i det opsamlende skema er illustreret nedenfor (se selve skemaet i materialedelen *Skemaer*).

Aktivitet	Registrering	Vurdering af barnet
Aktivitet 1: Vurdering af barnets lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	Trindelt skala for lytteforståelse, hvor den sagkyndige opsummerer registreringerne ved at markere det relevante trin.	Den sagkyndige supplerer ordlyden i den relevante trinplacering med kommentarer i stikordsform, for eksempel om mellemsprog.
Aktivitet 2: Vurdering af barnets kendskab til specifikt ordforråd	Trindelt skala for kendskab til specifikt ordforråd.	...
...
...

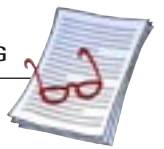
Relevante supplerende oplysninger, der bør indgå i den samlede vurdering

Sammenfatning af sprogscreeningens resultater og beskrivelse af barnets dansksproglige kompetencer og eventuelle dansksproglige udviklingsbehov (sproglige fokusområder og behov for sprogpædagogisk tilbud)

Sprogpædagogiske anbefalinger og vurdering af behovet for sprogstimulering (§ 4 a)

Sammenfatningen af sprogscreeningen og den sagkyndiges anbefalinger formidles videre til relevante personer: først og fremmest forældre og pædagoger samt kommunens ansvarlige for sprogstimulering af tosprogede småbørn (se nærmere under afsnittet *Hvem skal efterfølgende have oplysninger om sprogscreeningens vurderinger?* side 11).

6. Sprogpædagogisk indsats, herunder sprogstimulering (§ 4 a-tilbud)

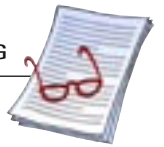
Generelt om det sprogpædagogiske miljø og den sprogpædagogiske indsats

For at sikre tosprogede småbørn de bedste muligheder for at udvikle deres andetsprog er det vigtigt, at de indgår i et sprogligt læringsmiljø, hvor arbejdet med sprog og sproglig opmærksomhed er en naturlig og integreret del i dagens aktiviteter. Billedbøger, sangbøger, spil, farver, tegne- og skrivematerialer skal være synlige og være placeret i børnehøjde. Aktiviteterne skal udfordre alle barnets sanser, og der skal arbejdes fra det konkrete til det abstrakte og fra det kendte til det ukendte. Overskuelighed, forudsigelighed og gentagelser er nøgleord. Sang og rytmik er vigtige elementer i hverdagen og i forhold til tilegnelse af sprog. I den sprogpædagogiske indsats, herunder sprogstimulering, er det vigtigt, at pædagogerne i det daglige samvær med børnene er opmærksomme på at sætte ord på handlinger, at lege med ord, at fortælle historier og at læse højt for børnene med støtte af konkrete genstande og billeder. Det sprogpædagogiske miljø skal opleves som trygt for det enkelte tosprogede barn – især i den fase, hvor barnet endnu ikke er kommet så langt i sin dansktilenelse. Det er vigtigt, at pædagogerne er opmærksomme på både den verbale og den nonverbale kommunikation og anerkender og roser barnets bidrag til kommunikation. Barnet skal inddrages i forskellige aktiviteter, der både er vigtige for den fortsatte sprogudvikling og styrker det sociale samspil med andre børn og voksne. Her bør man også iagttage barnets sproglige progression og interesser og tilpasse aktiviteterne og den sprogpædagogiske indsats herefter. Nedenfor gives der eksempler på den sprogpædagogiske indsats i forhold til alder og sprogvurdering.

§ 4 a-tilbud

Tosprogede småbørn skal fra treårsalderen modtage særlig sprogstimulering, hvis de efter sagkyndig vurdering har behov herfor, jævnfør folkeskolelovens § 4 a. Disse § 4 a-tilbud kan være organiseret i eller uden for dagtilbud afhængig af, om barnet er i dagtilbud eller ej.

For tosprogede børn, som ikke er optaget i et dagtilbud, etableres der særlige sprogstimuleringstilbud i 15 timer om ugen. Tilbuddet skal gives senest den 1. august i det kalenderår, hvor barnet fylder tre år. Varighed og omfang skal modsvare barnets behov og forudsætninger.

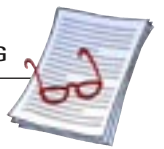

For tosprogede børn, som er optaget i et dagtilbud, tilbydes der særlig støtte, hvis det skønnes, at børnenes sproglige udvikling ikke i tilstrækkelig grad kan fremmes inden for tilbuddets egne pædagogiske muligheder. Tilbuddet gives senest, når barnet fylder tre år, medmindre dagtilbuddet alene er indrettet til børn under tre år. Omfanget af støtten fastsættes ud fra en konkret vurdering. Organiseringen af sprogstimulerings tilbuddene er nærmere beskrevet i ”Vejledning om obligatorisk sprogstimulering af tosprogede småbørn” (2005).

Sprogscreeningsmaterialet er et redskab til at foretage den beskrevne individuelle vurdering af barnets dansksproglige kompetencer og behov. Vurderes det, at barnet har behov for obligatorisk sprogstimulering, bør dette tilbud hænge sammen med hverdagsaktiviteterne og ikke foregå løst og isoleret. Sprogstimuleringen bør foregå som en leg og omfatte aktiviteter, der er egnede til at stimulere sprogudvikling. Det bør ske i meningsfuld kommunikation og ikke som en stram overhøring eller undervisningssituation. Sprogpædagogisk er det ikke metoder eller materialer, der skal styre indsatsen, men den sprogpædagogiske indsats skal rette sig efter det enkelte barns behov, som er afdækket ud fra sprogscreeningen og iagttagelser fra hverdagen af barnets samspil med voksne og andre børn.

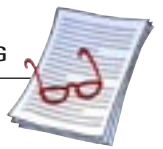
Eksempler på den sprogpædagogiske indsats i forhold til alder og sprogvurdering

Nedenfor gives konkrete forslag til den sprogpædagogiske indsats til henholdsvis treårige og fire- til femårige børn, der er vurderet på sprogscreeningsmaterialets fire trin. Skemaet er således tænkt som inspiration til den sagkyndige, som efter en konkret vurdering og trinplacering af et givent barn kan gå ind og læse forslag til den sprogpædagogiske indsats til det aktuelle barn ud fra alder og trinplacering.

Det treårige tosprogede barn

Det tosprogede treårige barn – Trin 1 (Helt begynder på dansk)	
Karakteristika	Barnet har endnu ikke påbegyndt eller er helt i startfasen af sin dansk-sproglige udvikling. Barnet forstår ingen eller ganske få ord på dansk. En samtale med barnet er derfor meget vanskelig. Barnet kan med kropssprog, modersmål og efterligning vise interesse i at indgå i leg.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 1 har brug for tæt voksenkontakt, hvor barnet følger en voksen i de daglige gøremål. Den voksne sætter ord på ting, følelser og handlinger, således at barnet hører ordene på dansk. Det er meget vigtigt, at der er respekt for en eventuel stille periode, så barnet ikke presses til at tale, mens barnet har fokus på at bygge sin forståelse op. Samtidig er det vigtigt at opmuntre til, at barnet bruger modersmålet, når dette er muligt (med forældre, personale eller andre børn) for at undgå, at barnet bliver helt tavs i en længere periode.
Det tosprogede treårige barn – Trin 2 (Usikker sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet forstår flere ord på dansk, end barnet kan sige. Det gør, at en samtale med barnet er vanskelig, selv om barnet får hjælp fra samtalepartnere, og samtalepartnere bruger konkrete ting.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 2 har brug for regelmæssig voksenkontakt. Det er vigtigt, at barnet bliver taget med i gentagne daglige gøremål og legesituationer, hvor barnet kan se, høre, mærke og røre ved tingene og få gentaget ordene mange gange. Der er fokus på ord i barnets direkte omgivelser. Det er også vigtigt med en regelmæssig tæt voksenkontakt, for eksempel at barnet sidder ved siden af en voksen i spisesituationer, at den voksne opsøger barnet på legepladsen og i andre legesituationer. Det er vigtigt, at der arbejdes med barnet i små grupper flere gange om ugen, og man bør sørge for, at barnet får prøvet sit sprog uden at blive presset til at tale.
Det tosprogede treårige barn – Trin 3 (På vej-sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet er godt i gang med at tilegne sig ord på dansk. Barnet kan tage initiativ til en samtale på dansk. Barnet udtrykker sig ind imellem søgende, men vil gerne kommunikere på dansk om emner, som barnet kender.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 3 har brug for at udvide og udvikle sit ordforråd. Den sprogpædagogiske indsats skal give barnet mulighed for at lære ord i konkrete situationer, hvor barnet kan se, høre, mærke og røre ved tingene. Den voksne skal sætte ord på handlinger, for eksempel <i>Nu tager jeg en kop</i> , <i>Så lukker jeg døren</i> , <i>Nu drikker Ali saft</i> og <i>Nu spiser vi</i> . Det er vigtigt at udvide ordforrådet og inddrage billedmaterialer i sammenhæng med støtte af konkrete genstande. Billedbøger kan inddrages i fortællinger og samtale. Det er også vigtigt, at den voksne regelmæssigt har personlig kontakt med barnet. Hvis barnet trækker sig fra de andre børn, skal den voksne hjælpe barnet med relationer til børnene. Det er vigtigt, at der arbejdes i små grupper et par gange om ugen, hvor barnet føler sig tryk nok til at udtrykke sig på dansk, og hvor den voksne bedre kan observere barnets specifikke behov.

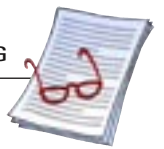

Det tosprogede treårige barn – Trin 4 (Sikker sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet har et godt ordforråd på dansk. Barnet tager initiativ til en samtale, som forløber ubesværet, alderen taget i betragtning.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 4 er sikker på dansk, men har brug for at udvikle sit sprog i dagligdagen. Dette gøres i et sprogligt læringsmiljø, som det er generelt beskrevet i starten af dette kapitel, hvor personalet i dagtilbuddet efterstræber meningsfuld kommunikation mellem voksne og børn.

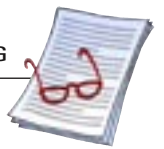
Det fire- til femårige tosprogede barn

Det tosprogede fire- til femårige barn – Trin 1 (Helt begynder på dansk)	
Karakteristika	Barnet har endnu ikke påbegyndt eller er helt i startfasen af sin dansk-sproglige udvikling. Barnet forstår ingen eller ganske få ord på dansk. En samtale med barnet er derfor meget vanskelig. Barnet kan med kropssprog, modersmål og efterligning vise interesse i at indgå i leg.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 1 har brug for tæt voksenkontakt, hvor barnet følger en voksen i de daglige gøremål. Den voksne sætter ord på ting, følelser og handlinger, således at barnet hører ordene på dansk. Det er meget vigtigt, at der er respekt for en eventuel stille periode, så barnet ikke presses til at tale, mens barnet har fokus på at bygge sin forståelse op. Samtidig er det vigtigt at opmuntre til, at barnet bruger modersmålet, når dette er muligt (med forældre, personale eller andre børn) for at undgå, at barnet bliver helt tavs i en længere periode. Det er vigtigt at arbejde med barnet i en mindre gruppe flere gange om ugen, især med et ordforråd, der knytter sig til dagligdagen.

Det tosprogede fire- til femårige barn – Trin 2 (Usikker sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet forstår flere ord på dansk, end barnet kan sige. Kommunikationen er træg, selv om barnet får hjælp af samtalepartneren, som gør brug af konkrete ting og billeder. Barnet siger lidt og giver hurtigt op.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 2 har brug for regelmæssig voksenkontakt. Barnet har først og fremmest brug for at udvide sin forståelse og udvikle sit ordforråd. I den sprogpædagogiske indsats skal der arbejdes ud fra det kendte, barnet selv og dets tætte omgivelser. For det fire- til femårige barn er det vigtigt, at verden uden for hjemmet og institutionen introduceres, efterhånden som barnet føler sig tryk. Det er vigtigt, at barnet får mulighed for at lære ord i konkrete situationer, hvor barnet kan se, høre, mærke og røre ved ting. Sørg for, at ordene bliver gentaget mange gange. For det fire- til femårige barn har voksenkontakt stor betydning, da det er de voksnes ansvar, at barnet indgår i mange forskellige situationer, hvor det får mulighed for at tilegne sig dansk for eksempel ved oplevelser, højt-læsning, fortælling, spil, tegninger og rollelege. Da det fire- til femårige barn har brug for at kommunikere med sine jævnaldrende i leg og andre sociale sammenhænge, er der brug for voksenhjælp for at mindske misforståelser. Barnet er mere lyttende og skal opfordres til at bruge sproget. Samtalen holdes i gang ved at stille mere direkte hv-spørgsmål. Det er vigtigt, at der arbejdes i mindre grupper flere gange om ugen, hvor især barnets forståelse og ordforråd udvides.

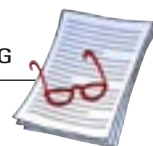
Det tosprogede fire- til femårige barn – Trin 3 (På vej-sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet er godt i gang med at tilegne sig dansk. Barnet tager initiativ til en samtale på dansk. Hvis emnet er kendt, kan barnet indgå i samtale med enkle sætninger med støtte fra samtalepartneren. Ind imellem har barnet svært ved at udtrykke sig og søger efter ord.
Pædagogisk indsats	Et barn på trin 3 har brug for at udvikle sit sprog i dagligdagen, herunder udvide sit ordforråd og samtidig få flere nuancer i sproget og en bedre forståelse. Barnet har også brug for at kunne forstå og udtrykke flere del-elementer i sproget, som for eksempel forskellige ordklasser, tal, farver, flertalsformer, forholdsord og forskellige tidsformer. Barnets sætninger udvides derved både i forhold til indhold og kompleksitet, for eksempel ved brug af bindeord i hoved- og ledsætninger. Udviklingen af sproget fremmes ved, at de voksne bevidst gør brug af sprogets delelementer i forskellige sammenhænge, for eksempel i lege, i spil, ved fortælling og højtlesning af bøger og varierede oplevelser, hvor barnet både lytter til sproget og selv taler. Rim og remser kan inddrages i arbejdet med sproglig opmærksomhed. Ud over at fokusere på barnet selv og de nære omgivelser, er det vigtigt at rette fokus mod verden uden for hjemmet og dagtilbuddet, så sproget udvides og nuanceres. I disse aktiviteter skal der være en åben dialog. Dialogen må godt blive mere abstrakt, hvor man for eksempel taler om barnets egne oplevelser, som ikke kun er bundet til her og nu-situationer, men også handler om barnets følelser, barnets ønsker, om at sige fra eller til, fortællinger om, hvad barnet har oplevet osv. Selv om samtaleemnerne bliver mere abstrakte, kan dialogen fremmes ved at bruge konkrete genstande og billedstøtte.

Det tosprogede fire- til femårige barn – Trin 4 (Sikker sprogbruger på dansk)	
Karakteristika	Barnet er en sikker sprogbruger på dansk, alderen taget i betragtning. Barnet har et godt ordforråd og tager selv initiativ i en samtale. Barnet udtrykker sig nuanceret om forskellige emner.
Pædagogisk indsats	<p>Et barn på trin 4 er sikker på dansk, men har brug for at udvikle sit sprog. Dette gøres i et sprogligt læringsmiljø, som det er generelt beskrevet i starten af dette kapitel, hvor personalet i dagtilbuddet efterstræber meningsfuld kommunikation mellem voksne og børn.</p> <p>Et fire- til femårigt barns horisont og interesseområder udvides fra barnet selv, over barnets direkte omgivelser og til verden udenfor. Barnet har derfor brug for at udvide sit ordkendskab og få flere nuancer i sproget. Dialogen i hverdagen må godt blive mere abstrakt, hvor man taler om barnets følelser og ønsker, om at sige fra eller til og fortæller om oplevelser, der er foregået eller skal foregå. Højtlesning med billedstøtte bør foregå dagligt. Ved femårsalderen fokuseres mere specifikt på barnets lytteforståelse, det vil sige forståelse af sætninger af varierende sværhedsgrad og grammatisk kompleksitet. For at fremme forståelsen kan der bruges konkrete ting og/eller billedstøtte, når der fortælles en historie eller læses højt. Sproglig opmærksomhed inddrages i højere grad. Det er sjovt for det fire- til femårige barn at lege med rim og remser, og der sættes fokus på sprogets lydside. Man kan for eksempel tale om den første lyd eller det første bogstav i barnets navn og andres navne, om lydene i enkelte ord som bil, kop, mus, is osv. Leg med ord, som rimer, for eksempel kat og hat – en kat med en hat; og and og spand – en and i en spand. Bevidstheden om bogstaver og tal fremmes ved at skrive barnets navn og alder på tegninger. Lad barnet selv prøve at skrive sit navn og tæl så for eksempel bogstaverne i barnets navn og i andre ord. Socialt og i leg har det fire- til femårige barn (mere end et treårigt barn) brug for at kommunikere med sine jævnaldrende. Dette skal der tages højde for i pædagogikken i hverdagen.</p>

7. Cases

I det følgende beskrives fire eksempler på vurdering af tosprogede småbørn. To småbørn på cirka tre år, som er vurderet med materialet til treårige børn, som lige er begyndt deres dansktilegnelse, og to ældre småbørn, som er vurderet med materialet til fire- til femårige børn, som har været i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø i mere end et år. I hver case indgår et barn, som beskrives kort ud fra de supplerende oplysninger og det konkrete møde med den sagkyndige. Derefter beskrives forløbet i sprogscreeningen, hvordan den sagkyndige har vurderet de enkelte aktiviteter samt den opsamlende beskrivelse og vurdering af barnets dansksproglige kompetence og udviklingsbehov, herunder sprogpædagogiske anbefalinger. I den første case indgår desuden eksempler på udfyldte skemaer til indsamling af supplerende oplysninger, registreringsark samt opsamlende registreringsark.

Rozerin (to år og ti måneder)

Rozerin er en pige på to år og ti måneder med kurdisk (kurmanji) som modersmål. Hun er født og opvokset i Danmark ligesom sin storebror. Rozerin begyndte i vuggestue i en integreret institution, da hun var et år og skal begynde i børnehaven om to måneder. Rozerin har haft et stabilt fremmøde i vuggestuen.

Sprogscreeningen foretages i april for at vurdere Rozerins dansksproglige kompetencer og tilrettelægge et passende sprogpædagogisk tilbud, herunder eventuel obligatorisk sprogstimulering. Sprogscreeningen foretages af en pædagog med efteruddannelse inden for småbørns sprogudvikling og dansk som andetsprog. Sprogscreeningen foregår i et lokale i Rozerins vuggestue, og Rozerins mor og far er også til stede under sprogscreeningen. Der deltager ikke tolk til sprogscreeningen, da vuggestuen og forældrene har skrevet i de supplerende oplysninger, at der ikke er behov for dette.

Ifølge de supplerende oplysninger og den indledende samtale er Rozerin godt på vej til at lære dansk. Hun er en nysgerrig pige, som henvender sig både til voksne og børn – for det meste på dansk, men hun bruger også kropssprog. I hverdagen har hun ingen problemer med samspillet med voksne og børn, og forældrene siger, at hun er glad for at gå i vuggestuen. Forældrene fortæller, at Rozerin forstår og taler kurdisk, og hun svarer ofte på dansk, når der bliver talt kurdisk til hende. I leg med storebroderen bruger hun også begge sprog. Rozerin har aldrig haft problemer med synet eller hørelsen, og forældrene er ikke bekymrede for hendes sprogudvikling.

Mødet med barnet og den første kontakt

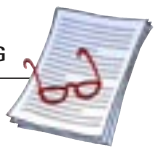
Rozerin er lidt afventende i starten. I legen med kontaktobjektet, som er en kanin, siger hun ikke noget, men hun reagerer interesseret.

Aktivitet 1: Struktureret samtale med udpegning af kropsdele (Leg med bamsen 1)

Da talepædagogen tager bamsen frem, rækker Rozerin interesseret ud efter bamsen. Rozerin peger på alle kropsdelene som svar på pædagogens spørgsmål og benævner på eget initiativ sine egne *øjne*, *næse* og *mund*. Rozerin viser en god receptiv forståelse af kropsdele, og ordene indgår også i hendes produktive ordforråd.

Aktivitet 2: Lytteforståelse (Leg med bamsen 2)

Rozerin forstår og handler på flere udsagn uden henvisning til alle konkrete genstande. Hun forstår og handler på udsagn 1 i delopgave 2a, 2b og 2d: *Nu er bamsen tørstig*, *Bamsen vil gerne køre en tur* og *Bamsen er træt*. I delopgave 2c handler hun på den direkte opfordring i udsagn 3: *Giv bamsen en klods!* Rozerin siger selv *Godnat* til bamsen, og pædagogen venter lidt med at finde billedbogen til den næste aktivitet frem, så der bliver mulighed for lidt samtale om situationen med senge-lægningen, blandt andet om hvilke ting bamse skal have med i seng, og hvad Rozerin gør med tingene. Rozerin fortæller selv, at hun også har en bamse og en dukke

derhjemme, som ligger og sover. Rozerin vil gerne fortælle, men hun lytter også til pædagogens spørgsmål.

Aktivitet 3: Samtale om billedbog

Rozerin siger alle navneordene med undtagelse af *tandbørste*, *bluse* og *ske*, som hun dog viser med mimik og gestik. Ordene *bluse* og *ske* siger hun på kurdisk. Hun ved således godt, hvad tingene skal bruges til, men kan i den aktuelle situation ikke benævne dem på dansk. Rozerin benævner alle udsagnsordene i billedbogen.

Aktivitet 4: Billedlotteri og samtale (1. del)

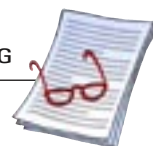
Rozerin er helt med på, hvad aktiviteten med billedlotteri går ud på, og siger alle ordene på dansk. Pædagogen spørger lidt til genstandene for at give mulighed for lidt mere samtale. Til genstanden *hus* forsøger Rozerin for eksempel at forklare, hvor hun bor, ved at pege ud af vinduet, og hun benævner ordet *dør* på huset, men hun bliver lidt usikker og tøvende, da pædagogen spørger til, hvad der ellers er på huset.

Aktivitet 5: Billedlotteri og samtale (2. del)

Rozerin giver uden problemer alle genstandene tilbage til pædagogen, når hun beder om dem. Rozerin viser således både produktivt og receptivt kendskab til ordene i aktivitet 4 og 5.

Hele sprogscreeningen: Samtale

Da Rozerin først bryder med sin generthed, forløber samtalen problemfrit og forholdsvis flydende, alderen taget i betragtning. Enkelte gange søger hun dog efter ord, som hun endnu ikke har lært på dansk, hvilket bevirker, at hun taler med lav stemme. Overordnet set kommer Rozerin igennem med sit budskab – enkelte gange ved hjælp af mimik, gestik og brug af modersmål. Rozerin viser interesse og lyst til at indgå i leg og samtale ved blandt andet at tage initiativer i samtalen. For eksempel da hun i aktivitet 1 uopfordret benævner yderligere kropsdele på sig selv og i aktivitet 3 og 4 fortæller om sin egen bamse og dukke og sit eget hus. Rozerin vil gerne fortælle og tager fint udgangspunkt i de konkrete genstande og legen, samtidig er hun også god til at lytte til, hvad pædagogen siger.

Sprogscreeningen foretages af (sagkyndiges navn og stilling):

Hanne Carlsen, pædagog

Indsamling af supplerende oplysninger

Spørgsmålene er besvaret af (navn/navne): Susanne Krogh (pædagog) i samarbejde med Hassan og Gülzen Demir (Rozerins far og mor)

Dato: 6. april 2007

Hvem forventes at deltage i sprogscreeningen (forældre, barnets pædagog/kontaktperson, tolk)?

Rozerins mor og far og Rozerins pædagog

Oplysninger om det tosprogede barn fra barnets pædagog og/eller forældre

Faktuelle oplysninger om barnet:

Oplysningerne indsamles i god tid før sprogscreeningen. Er barnet i dagtilbud eller andet tilbud, besvares disse spørgsmål af en pædagog i samarbejde med forældrene. Ellers må den sagkyndige indsamle oplysningerne.

Navn: Rozerin Demir

Adresse: Hovedgaden 5, 6600 Byborg

Cpr-nummer: 010604-xxxx

Forældrenes navne: Hassan Demir og Gülzen Demir

Har barnet søskende? ja nej

Hvis ja, barnets placering i søskenderækken: Yngst (1 storebror)

Hvor er barnet opvokset (land/lande og hvor længe)? Født i Danmark

Hvilket/hvilke land/lande stammer familien fra? Mor og far født i Danmark.

Kurdisk baggrund (Tyrkiet)

Vurderes det, at der er brug for tolk? ja nej

Hvis ja, hvilket sprog/dialekt skal der tolkes på? _____

Går barnet i dagtilbud eller andet tilbud? ja nej

Hvis ja, hvor? Spilopperne

og barnets pædagog/kontaktperson: Susanne Krogh

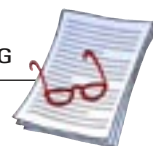
Hvornår startede barnet i dagtilbud eller andet tilbud? Vuggestue: juni 2005, børnehave: juni 2007

Hvordan har fremmødet i dagtilbud eller andet tilbud været? Stabilt

Har barnet tidligere modtaget obligatorisk sprogstimulering (§ 4 a)? ja nej

Hvis ja, hvor? _____

og hvor længe? _____

**Oplysninger baseret på observationer i dagtilbud eller andet tilbud
– fra en pædagog, som kender barnet i dagligdagen**

NB! Spørgsmål markeret med * kan eventuelt først udfyldes ved fireårsalderen.

Spørgsmålene er besvaret af (navn, stilling og dagtilbud):

Susanne Krogh, pædagog i Spilopperne

Dato: 6. april 2007

Er barnet generelt nysgerrigt? ja nej

Eventuelle kommentarer: _____

Henvender barnet sig til voksne?

Ved hjælp af sprog: ja nej Hvis ja, på modersmål: og/eller dansk:

Ved hjælp af udpegning/kropssprog: ja nej

Indgår barnet i interaktion med andre børn?

Ved hjælp af sprog? ja nej Hvis ja, på modersmål: og/eller dansk:

Ved hjælp af udpegning/kropssprog: ja nej

Hvordan reagerer barnet på kommunikative problemer i forhold til voksne og børn?

Er insisterende og forsøger igen: ja nej

Opgiver tit: ja nej

* Hvilke kommunikationsstrategier benytter barnet sig af? (Sæt eventuelt flere krydser.)

Fylder danske sætninger ud med ord fra modersmålet:

Foretager omskrivninger og forklaringer på dansk:

Stiller spørgsmål:

Siger: "Det ved jeg ikke" eller lignende:

Kommunikerer næsten ikke ved hjælp af talesprog:

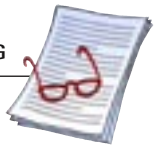
Handler og/eller svarer barnet på korte henvendelser på dansk? ja nej

Hvordan taler barnet på dansk? (Sæt ét kryds.)

Bruger næsten kun enkeltord: eller sætter ord sammen i små sætninger:

Er barnets udtale på dansk forståelig? ja nej

Eventuelle kommentarer: Alderen taget i betragtning

Eksperimenterer barnet med ord på dansk eller andre sprog? ja nej

Spørger barnet til, hvad ting hedder? ja nej

* Taler barnet uopfordret på dansk, for eksempel beder om hjælp, forklarer en hændelse, spørger, udtrykker følelser og behov? ja nej

Eventuelle kommentarer: _____

Deltager barnet, når der bruges rim og remser og leges sanglege? ja nej

Eventuelle kommentarer: *Hun synes, det er sjovt, når man siger: "Rozerin - appelsin",*
"Lis - mis", "Marie-pige" osv.

Er barnet interesseret i en fortælling/historie med konkrete genstande eller billedstøtte? ja nej

Eventuelle kommentarer: *Vil meget gerne kigge i billedbøger og spørger, hvad*
tingene hedder

*Kan barnet selv fortælle en historie eller om en konkret oplevelse eventuelt med billedstøtte eller hjælp fra en voksen? ja nej

Eventuelle kommentarer: _____

Eventuelle yderligere iagttagelser og kommentarer, for eksempel om trivsel eller andre forhold, som vurderes at være relevante i forhold til sprogvurdering:

Rozerin er en glad, tryk og åben pige, som interesserer sig for nye ting. Hun vil gerne
lære nye ord på dansk og bruger de nye ord kort efter i spontan tale

Oplysninger fra forældre om brug af sprog i hjemmet og barnets sprogtilegnelse (modersmål)

Hvilket/hvilke sprog tales i hjemmet? Kurdisk (kurmanji) og dansk

Hvilke sprog bruger barnet derhjemme (et/flere modersmål, dansk, siger for eksempel nogle ord på dansk og andre på modersmål)? Forældrene taler kurdisk med Rozerin. Rozerin forstår kurdisk, men svarer mest på dansk. Rozerin taler dansk og kurdisk med storebror i legesituationer

Forstår og kender barnet mange ord på modersmålet/modersmålene? ja nej

Forstår fint talt kurdisk, kan også svare på kurdisk

Taler barnet i sætninger/flere ord i sammenhæng på modersmålet/modersmålene? (Hvordan spørger barnet for eksempel om mælk?) ja nej

Hvordan har barnets sprogtilegnelse været (pludret, sen/hurtig til at sige de første ord)?

Pludrede meget, sagde sine første ord ved etårsalderen

Eksp eksperimenterer barnet med ord på modersmål? ja nej

Forstår og kender barnet mange ord på dansk?

Rozerin leger fint med storebroderen på dansk

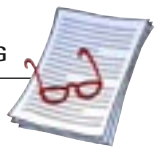
Har barnet haft problemer med synet? ja nej

Hvis ja, uddyb: _____

Har barnet haft problemer med hørelsen? ja nej

Hvis ja, uddyb: _____

Andre oplysninger, som vurderes at være relevante i forhold til sprogvurdering: _____

Registreringsark 1

til vurdering af receptivt ordforråd (kropsdele) (aktivitet 1)

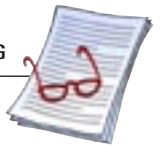
Fokus	Ord	Udpeger	Udpeger ikke	Kommentarer
Kropsdele	øjne	X		
	næse	X		
	mund	X		
	ører	X		
	arme	X		
	ben	X		
	mave	X		
	ryg	X		

Andre kropsdele: Benævner øjne, næse og mund på sig selv

Registreringsark 3

til vurdering af produktivt ordforråd (billedbog) (aktivitet 3)

Fokus	Ord	Siger	Siger ikke	Kommentarer
Udsagnsord	cykler	X		"cykle"
	sidder	X		
	spiser	X		
	drikker	X		
	sover	X		
Navneord	tandbørste		X	Viser med gestik, at hun børster tænder
	bluse/T-shirt		X	Peger på sin egen bluse, siger "bluse" på kurdisk
	bukser	X		
	strømper	X		
	sko	X		
	hue	X		
	bord	X		
	ske		X	Viser med gestik, at hun spiser, og siger ordet på kurdisk

Registreringsark 4

til vurdering af produktivt ordforråd (billedlotteri 1. del) (aktivitet 4)

Fokus	Ord	Siger	Siger ikke	Kommentarer
Navneord	hus	×		Tilføjer ordet "dør". Viser, hvor hun bor, ved at pege ud af vinduet
	kat	×		
	mus	×		
	banan	×		
	bold	×		
	abe	×		
	bil	×		
	cykel	×		

Registreringsark 5

til vurdering af receptivt ordforråd (billedlotteri 2. del) (aktivitet 5)

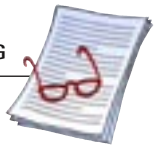
Fokus	Ord	Giver/peger	Giver/peger ikke	Kommentarer
Navneord	hus	×		
	kat	×		
	mus	×		
	banan	×		
	bold	×		
	abe	×		
	bil	×		
	cykel	×		

Opsamling af registreringer vedrørende ordforråd

Som opsamling placeres barnet med udgangspunkt i afkrydsningerne i aktivitet 1, 3, 4 og 5 på et af de fire trin i skalaen for ordforråd på dansk på registreringsark 7: Opsamling. Skalaen for ordforråd er også gengivet nedenfor:

☐ Trin 1: Helt begynder på dansk	☐ Trin 2: Sparsomt kendskab til ordforråd på dansk	☐ Trin 3: Udvikling af ordforråd på dansk på vej	☒ Trin 4: Sikker brug af ordforråd på dansk
Barnet har endnu ikke påbegyndt eller er helt i startfasen af sin dansksproglige udvikling.	Barnet kender enkelte af de hyppigste ord i nogle af delopgaverne, men sjældent de øvrige ord. Barnet kan udpege flere ord, end han/hun selv kan sige.	Barnet kender en del af de undersøgte ord, men er ikke helt sikker, når de mindre hyppige ord/udsagn skal udpeges eller siges. Fremsigelsen af disse kan præges af lav stemmeføring, tøven, ønske om bekræftelse og eventuelt af selvrettelser og utydelig udtale.	Med enkelte undtagelser behersker barnet hele det undersøgte ordforråd. Barnet udpeger således med stor sikkerhed ordene og siger også en række af ordene. Udtale og prosodi kan være præget af barnets alder og modersmål.

Registreringsark 2

til vurdering af lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)
(aktivitet 2)

Delopgave 2a

- 1. Nu er bamsen tørstig.
- 2. Kan du give bamsen noget at drikke?
- 3. Giv bamsen en kop!

Delopgave 2b

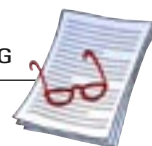
- 1. Bamsen vil gerne køre en tur.
- 2. Kan du køre bilen hen til bamsen?
- 3. Giv bamsen en bil!

Delopgave 2c

- 1. Bamsen vil bygge et hus.
- 2. Kan du hjælpe bamsen med at bygge?
- 3. Giv bamsen en klods!

Delopgave 2d

- 1. Bamsen er træt.
- 2. Kan du lægge bamsen til at sove?
- 3. Læg bamsen i seng!

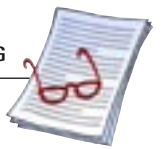

Opsamling af registreringer vedrørende lytteforståelse

Som opsamling placeres barnet på et af de fire trin i nedenstående skala for lytteforståelse:

☐ Trin 1: Har store problemer med at forstå udsagnene på dansk	☐ Trin 2: Begyndende lytteforståelse på dansk	☐ Trin 3: På vej-lytteforståelse på dansk	☒ Trin 4: Sikker lytteforståelse på dansk
Barnet har ingen forståelse på dansk eller kan forstå ganske få nøgleord i udsagnene. Barnet løser ingen eller ganske få delopgaver rigtigt ved udsagn 3 eller delvist ved udsagn 3.	Barnet kan forstå og handle på direkte og simple opfordringer, hvor alle konkrete genstande og handlinger nævnes. Barnet løser alle eller næsten alle delopgaver ved udsagn 3 eller delvist ved udsagn 2.	Barnet kan forstå og handle på spørgsmål uden henvisning til alle konkrete genstande. Barnet løser næsten alle delopgaver rigtigt ved udsagn 2 eller delvist ved udsagn 1.	Barnet kan forstå og handle på indirekte og komplekse opfordringer uden henvisning til alle konkrete genstande. Barnet løser alle eller næsten alle delopgaver rigtigt ved udsagn 1.

Indplacering på skalaen og relevante iagttagelser føres over på registreringsark 7: Opsamling. Her bør den sagkyndiges overordnede billede af barnets lytteforståelse på baggrund af hele sprogscreeningen også tilføjes, især hvis det afviger fra vurderingen af aktivitet 2.

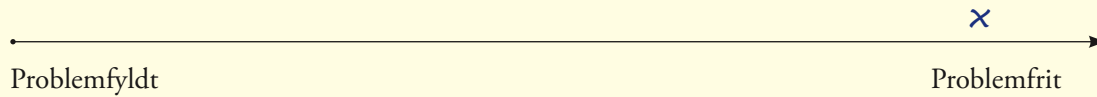

Registreringsark 6

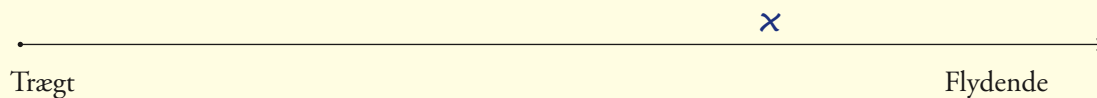
til vurdering af samtalekompetence (hele sprogscreeningen)

1. Samtalens forløb

a. Hvordan er det at etablere en samtale med barnet?

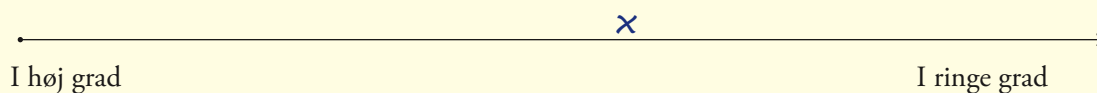

b. Hvordan kan samtalsens overordnede forløb karakteriseres?

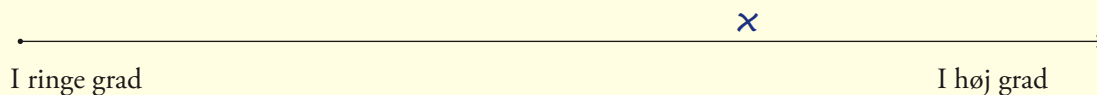

2. Barnets initiativ i samtalen

a. I hvilken grad er samtalen afhængig af den sagkyndiges støtte?

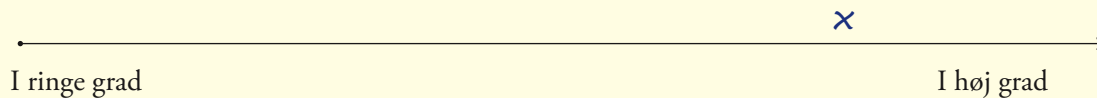

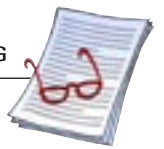
b. I hvilken grad bringer barnet selvstændigt stof på banen?

3. Barnets kendskab til samtalers opbygning

a. Demonstrerer barnet kendskab til normer for turtagning?

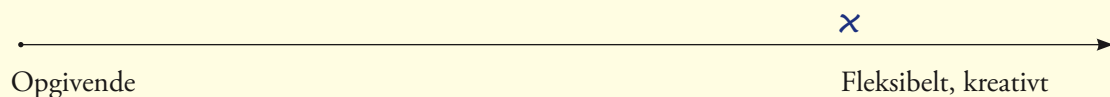

4. Barnets sprogbeherskelse og brug af kommunikationsstrategier

a. I hvilken grad rækker barnets sprog til at indgå i samtalen og få sit kommunikative budskab igennem?

b. Hvordan reagerer barnet, når det møder sproglige problemer?

Eventuelle kommentarer til udtalen generelt eller af enkelte ord: _____

Rozerin klarer sig fint samtalemæssigt, alderen taget i betragtning, og er let at forstå

Opsamling af registreringer vedrørende samtalekompetence

Som opsamling placeres barnet med udgangspunkt i afkrydsningerne i støttespørgsmålene på et af de fire trin i nedenstående skala for samtalekompetence:

☐ Trin 1: Helt begynder på dansk	☐ Trin 2: Usikker sprogbruger på dansk	☒ Trin 3: På vej-sprogbruger på dansk	☐ Trin 4: Sikker sprogbruger på dansk
Barnet har endnu ikke påbegyndt eller er helt i startfasen af sin dansksproglige udvikling.	Barnet har vanskeligt ved at indgå i en samtale på dansk. Barnet har svært ved at forstå og gøre sig forståelig, siger kun lidt og giver let op. Kommunikationen er meget vanskelig og langsom, også selv om barnet får hjælp fra samtalepartneren.	Barnet kan indgå i en enkel samtale på dansk, hvis barnet får støtte fra samtalepartneren, og hvis emnet er velkendt. Barnet udtrykker sig ind imellem søgende, men søger aktivt at kommunikere på dansk.	Barnet indgår sikkert og ubesværet i en samtale på dansk. Barnet udtrykker sig selvstændigt om forskellige emner og forhold. Kommunikationen er flydende og foregår ofte med initiativer fra barnet.

Indplacering på skalaen og relevante iagttagelser føres over på registreringsark 7: Opsamling.

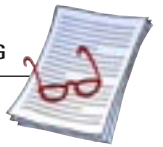

Opsamling på registreringer

Registreringsark 7: Opsamling (forkortet udgave)

Er der anvendt optageudstyr? ja nej

Aktivitet	Vurdering af barnet	Kommentarer
Hele sprogscreeningen: Vurdering af barnets samtalekompetence	☒ Trin 3: På vej-sprogbruger på dansk Barnet kan indgå i en enkel samtale på dansk, hvis barnet får støtte fra samtalepartneren, og hvis emnet er velkendt. Barnet udtrykker sig indimellem søgende, men søger aktivt at kommunikere på dansk.	<i>Lidt genert i starten. Vil gerne fortælle og tager initiativer. Er ind imellem lidt tøvende, hvis ordene er ukendte. I disse tilfælde bruger hun mimik, gestik og modersmål.</i>
1, 3, 4 og 5: Vurdering af barnets beherskelse af et specifikt ordforråd	☒ Trin 4: Sikker brug af ordforråd på dansk Med enkelte undtagelser behersker barnet hele det undersøgte ordforråd. Barnet udpeger således med stor sikkerhed ordene og siger også en række af ordene. Udtale og prosodi kan være præget af barnets alder og modersmål.	<i>Forstår og siger både danske navneord og udsagnsord. I enkelte tilfælde bruges mimik, gestik og modersmålet som kommunikationsstrategi (for eksempel vises, hvordan en tandbørste bruges).</i>
2: Vurdering af barnets lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	☒ Trin 4: Sikker lytteforståelse på dansk Barnet kan forstå og handle på indirekte og komplekse opfordringer uden anvisning til alle konkrete genstande. Barnet løser alle eller næsten alle delopgaver rigtigt ved udsagn 1.	<i>Forstår og handler: Delopgave 2a udsagn 1 Delopgave 2b udsagn 1 Delopgave 2c udsagn 3 (forstår ikke ordet "bygge"). Delopgave 2d udsagn 1.</i>

Sammenfatning

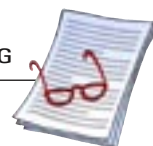
Rozerin vurderes som en pige, der er godt i gang med sin dansksproglige udvikling med en sikker brug af ordforråd og en sikker lytteforståelse. Hun er også godt på vej med hensyn til samtalekompetence. Hun tager initiativer og viser et kendskab til samtalers opbygning. Hun vil gerne fortælle og indgå i samtalen. Få gange er hun lidt tøvende i forhold til ord, som hun endnu ikke har lært på dansk. I disse tilfælde gør hun brug af mimik, gestik og modersmål. Rozerin behersker det prøvede ordforråd. Enkelte af navneordene benævnes ikke på dansk, men demonstreres, og på den måde viser hun at have en forståelse på dansk (receptivt ordforråd). Rozerin har en fin lytteforståelse i forhold til forståelse af indirekte opfordringer, hvor ikke alle konkrete genstande nævnes. Vurderingen af Rozerin på baggrund af sprogscreeningen og informationerne fra de supplerende oplysninger stemmer således fint overens.

Sprogpædagogiske anbefalinger

Det anbefales, at Rozerin indgår i børnehavens generelle sprogpædagogiske arbejde. Hun har ikke brug for obligatorisk sprogstimulering ifølge § 4 a. I det sprogpædagogiske arbejde skal Rozerin arbejde med at udvikle sit ordforråd og sprogbrug på dansk. Det er vigtigt, at Rozerin i hverdagen indgår i mange forskellige situationer, hvor der sættes ord på ting, handlinger, følelser m.m. På den måde bruges sproget aktivt i konkrete situationer med mange gentagelser, hvor Rozerin kan se, høre, mærke og røre ved tingene. De voksne skal fokusere på ord og emner, som er tæt på Rozerin, og bygge på Rozerins engagement og lyst til at kommunikere på dansk. For eksempel samtale om Rozerins krop, familie, mad og drikke og hvad Rozerin gør i løbet af dagen.

Når Rozerin kommer i situationer med nye mennesker eller på fremmede steder, er det forventeligt, at hun bliver lidt mere stille og bruger sin energi på at forstå de nye omgivelser og deres måde at kommunikere på. Det er vigtigt, at hun i den situation ikke presses til at tale, men får tid til at blive tryk og får opbygget sin forståelse først.

Rozerins dansktilegnelse bør følges løbende for at vurdere, om der på et senere tidspunkt opstår et behov for obligatorisk sprogstimulering.

Abdi (to år og 11 måneder)

Abdi er en dreng på to år og elleve måneder med somalisk som modersmål. Han er født i Danmark og er det ældste barn i en søskendeflok på tre. Abdi har været hjemme hos sin mor og søskende, indtil han begyndte i børnehave for næsten to måneder siden. Han var meget utryk i starten og var en del syg.

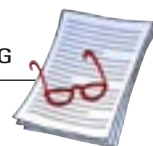
Sprogscreeningen foretages i juli for at vurdere Abdis dansksproglige kompetencer og tilrettelægge et passende sprogpædagogisk tilbud, herunder eventuel obligatorisk sprogstimulering. Abdi er ikke tidligere blevet sprogscreenet. Sprogscreeningen foretages af en talepædagog i et lokale i Abdis børnehave. Abdis mor er med til sprogscreeningen. Derudover er Abdis stuepædagog og en tolk også til stede.

Ifølge de supplerende oplysninger og den indledende samtale med tolk fremgår det, at somalisk er det eneste sprog, der tales derhjemme. Abdi forstår og taler somalisk, og moderen er ikke bekymret for Abdis sprogudvikling. Hjemme er Abdi et livligt barn, som gerne vil snakke og fortælle, og når familien har somalisktalende gæster, henvender Abdi sig både til voksne og børn på somalisk. Moderen fortæller, at de ikke kan hjælpe ham med tilegnelsen af dansk derhjemme, da de selv har svært ved dansk. Talepædagogen taler derfor med moderen om, at det er vigtigt at tale med Abdi på modersmålet om det, de laver af daglige gøremål, og for eksempel fortælle ud fra billeder i bøger og lignende. På den måde støtter de Abdis sprogudvikling og forståelse af begreber og sammenhænge på modersmålet. I børnehaven vil Abdi efterfølgende have et godt grundlag for at tilegne sig dansk. Abdi har aldrig haft problemer med synet eller hørelsen.

Ifølge de supplerende oplysninger fra børnehaven har Abdi svært ved både at forstå og tale dansk. I starten henvendte Abdi sig ikke til de voksne eller de andre børn, men ventede, indtil de henvendte sig til ham. I starten sad han lige så stille på en stol eller i sofaen og kiggede på, hvad de andre børn lavede. Da han blev mere tryk, begyndte han at gå rundt på stuen og i børnehaven og rørte ved alt. Det er først i den seneste tid, at han er begyndt at henvende sig til de voksne, hvor han prøver at indgå i interaktion ved hjælp af udpegning og kropssprog. Han opgiver dog hurtigt, hvis det ikke lykkes. Både pædagogen og moderen giver udtryk for, at Abdi nu virker gladere for at komme i børnehaven, end han var i starten, og at det nu også er lettere at aflevere ham om morgenen. Pædagogen nævner, at Abdi er begyndt at interessere sig for puslespil, og at han er meget glad for at lege med lego, biler og dyr.

Mødet med barnet og den første kontakt

Abdi er meget genert og vil sidde på moderens skød, hvor han føler sig tryk. Han er interesseret i kontaktobjektet, som er en kanin. Han rører ved kaninen, men bliver lidt forskrækket, da den begynder at hoppe. Abdi siger ikke noget på dansk, men siger *Kig mor* på somalisk og vil gerne selv prøve at få kaninen til at hoppe. Legen fortsætter lidt, indtil bamsen tages frem.

Aktivitet 1: Struktureret samtale med udpegning af kropsdele (Leg med bamsen 1)

I legen med bamsen kan Abdi ikke udpege nogen af kropsdelene, når han bliver spurgt på dansk. Talepædagogen vælger derfor at få tolken til at oversætte for at prøve Abdis sprogforståelse på somalisk og hans forståelse af opgaven. Det viser sig, at Abdi har en god forståelse af kropsdele på somalisk. Han kan udpege og benævne *øjne, næse, mund, ører, arme og ben* på somalisk.

Aktivitet 2: Lytteforståelse (Leg med bamsen 2)

Abdi er meget interesseret i bamsen, men han handler ikke på udsagnene, da de siges på dansk. Talepædagogen vælger derfor også her at benytte tolken. Abdi forstår og handler på flere udsagn uden henvisning til konkrete genstande på somalisk. Han handler således på udsagn 1 i delopgave 2a og 2d: *Nu er bamsen tørstig* og *Bamsen er træt*. Abdi forstår og handler på udsagn 3 i delopgave 2b og 2c: *Giv bamsen en bill!* og *Giv bamsen en klods!* Han gentager alle udsagnene på somalisk og snakker med moderen på somalisk om legen. Da Abdi virker interesseret i legetøjet og de forskellige aktiviteter, fortsætter talepædagogen med aktiviteterne, selv om det allerede nu er tydeligt, at Abdi er begynder på dansk. Med moderens og tolkens hjælp kan talepædagogen få et bedre billede af Abdis kompetencer på somalisk og dansk, og sprogscreeningen er en anledning til at tale med moderen om Abdis sprogudvikling.

Aktivitet 3: Samtale om billedbog

Abdi er meget interesseret i billedbogen og vil gerne være med til at blade. Abdi benævner alle navneordene på somalisk. Da Abdi ser tandbørsten, demonstrerer han med mimik og gestik, hvordan man bruger en tandbørste. Abdi fortæller på dansk, at bamsen *spiser og drikker*. Udsagnsordene *cykler, sidder* og *sover* benævner han kun på somalisk. Talepædagogen spørger lidt til, hvad Abdi spiser og drikker i børnehaven, for at få en lidt friere samtale i gang. Abdi kan ikke svare. Det er svært at føre en samtale med Abdi på dansk, fordi hans danskkundskaber er meget sparsomme.

Aktivitet 4: Billedlotteri og samtale (1. del)

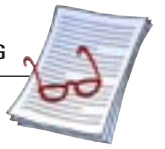
Abdi benævner ordet *bil* på dansk og vil gerne sætte bilen på billedpladen. De andre ord *hus, kat, mus, banan, bold, abe* og *cykel* benævner han på somalisk.

Aktivitet 5: Billedlotteri og samtale (2. del)

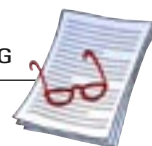
Abdi giver uden tøven genstandene *bil, banan, bold* og *cykel* tilbage til talepædagogen, da hun beder om genstandene på dansk. Abdi viser således et receptivt kendskab til disse ord, selv om han ikke selv benævnte dem alle produktivt i aktivitet 4. Abdi giver ikke genstandene *hus, kat, mus* og *abe* tilbage, da han ikke forstår disse ord på dansk.

Hele sprogscreeningen: Samtale

Det er svært at føre en samtale med Abdi på dansk, fordi hans danskkundskaber er begrænset til nogle få ord. Han viser interesse og vil gerne tale på somalisk. På somalisk viser Abdi fin forståelse for turtagning, og hvis han forstår spørgsmålet,

forsøger han at svare. Abdi tager ikke selv initiativer på dansk, da han mangler forudsætninger for dette, men han kommenterer en del på somalisk. (I hverdagen oplever børnehaven ham som en mere tavs og reserveret dreng). Abdis samtaler med moderen og tolken på somalisk forløber problemfrit.

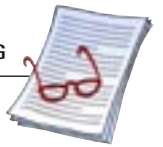

Opsamling på registreringer

Registreringsark 7: Opsamling (forkortet udgave)

Er der anvendt optageudstyr? ja nej

Aktivitet	Vurdering af barnet	Kommentarer
Hele sprogscreeningen: Vurdering af barnets samtalekompetence	☒ Trin 1: Helt begynder på dansk Barnet har endnu ikke begyndt eller er helt i startfasen af sin dansksproglige udvikling.	<i>Da Abdis dansk er begrænset til nogle få ord, er det svært at føre en samtale på dansk med ham. Abdi har brug for en del støtte fra sagkyndig til at gennemføre aktiviteterne og/eller oversættelse fra tolken. Han har ingen problemer med turtagning på somalisk. Han kommenterer på somalisk og bruger somalisk under hele sprogscreeningen. Abdi samtaler fint på somalisk med moderen.</i>
1, 3, 4 og 5: Vurdering af barnets beherskelse af et specifikt ordforråd	☒ Trin 1: Helt begynder på dansk Barnet har endnu ikke påbegyndt eller er helt i startfasen af sin dansksproglige udvikling.	<i>Abdi kender meget få danske navneord og udsagnsord. Han kan nævne navneordet "bil" og udsagnsordene "spiser" og "drikker". Han forstår ordene bil, banan, bold og cykel på dansk (receptivt). Han har et godt ordforråd på somalisk. Bruger gestik og somalisk som kommunikationsstrategi.</i>
2: Vurdering af barnets lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	☒ Trin 1: Har store problemer med at forstå udsagnene på dansk Barnet har ingen forståelse på dansk eller kan forstå ganske få nøgleord i udsagnene. Barnet løser ingen eller ganske få delopgaver rigtigt ved udsagn 3.	<i>Forstår og handler ikke på udsagnene på dansk, men ved oversættelse til somalisk går det godt. Handler på udsagn 1 i delopgave 2a og 2d og på udsagn 3 i delopgave 2b og 2c.</i>

Sammenfatning

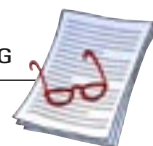
Abdi vurderes som en helt begynder på dansk. Abdi var lidt tilbageholdende i starten, men da tolken oversatte, blev Abdi mere aktiv. Abdi havde brug for oversættelse fra tolken gennem hele sprogscreeningen for at kunne gennemføre de forskellige aktiviteter, da Abdi kender meget få ord på dansk. Da Abdi havde svært ved kommunikationen på dansk, brugte han gestik og/eller skiftede til somalisk. Abdi viste dermed god brug af kommunikationsstrategier i forhold til situationen. I børnehaven opleves Abdi som mere tavs og reserveret. Sprogscreeningen viste, at Abdi har en god sprogforståelse på sit modersmål somalisk, og den vil være et godt udgangspunkt for hans dansktilegnelse.

Sprogpædagogiske anbefalinger

Det anbefales, at Abdi indgår i børnehavens almindelige sprogpædagogiske arbejde og også deltager i obligatorisk sprogstimulering efter § 4 a. Det er meget vigtigt, at der er respekt for en stille periode, hvor Abdi ikke bliver presset til at tale, og hvor han får tid til at bygge sin sprogforståelse op, og samtidig er det vigtigt at opmuntre til, at han bruger somalisk, når dette er muligt (med forældre, personale eller andre børn) for at undgå, at han bliver helt tavs i en længere periode.

I det sprogpædagogiske arbejde er det vigtigt, at Abdi føler sig tryk og har en tæt kontakt til en voksen, som involverer Abdi i dagens gøremål og samtidig sætter ord på ting, handlinger, følelser m.m. På den måde bruges sproget aktivt, i konkrete situationer og med mange gentagelser, og Abdi oplever at være en del af fællesskabet. Da Abdi allerede nu viser interesse for puslespil og leg med klodser, dyr og biler, er det nok i disse situationer, at man kan sætte ind først. Abdi kan for eksempel også have billedbøger, ting og billeder med hjemmefra, som man i fællesskab kan tale om i børnehaven, eller have disse ting med hjem fra børnehaven. Det vil knytte en forbindelse mellem hans to verdener, og både Abdis fine sprogforståelse på somalisk og samarbejdet med forældrene vil støtte tilegnelse af dansk.

Den obligatoriske sprogstimulering anbefales at foregå så ofte som muligt, for eksempel tre gange om ugen, hvor Abdi i en mindre gruppe har mulighed for at fordybe sig lidt mere i sproget, og der er tid og mulighed for gentagelser. Varigheden af den obligatoriske sprogstimulering efter § 4 a afhænger af Abdis behov. Abdis behov må derfor evalueres løbende med henblik på en vurdering af, om den obligatoriske sprogstimulering kan ophøre eller bør fortsætte og med hvilket fokus.

Alia

(fire år og to måneder, mere end et år i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø)

Alia er en pige på fire år og to måneder med punjabi som modersmål. Hun er født i Danmark og er den ældste af to børn. Alia har gået i et 15 timers sprogstimuleringsstilbud efter § 4 a, stk. 3, siden hun var tre år. Alia havde i starten et ustabil fremmøde på grund af flere omgange af mellemørebetændelse. Nu er Alias fremmøde mere stabilt.

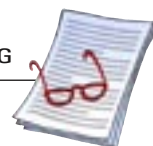
Sprogscreeningen foretages i november for at vurdere Alias dansksproglige kompetencer og tilrettelægge et passende sprogpædagogisk tilbud, herunder vurdere fokus i det aktuelle § 4 a, stk. 3-tilbud. Sprogscreeningen foretages af en talepædagog i et lokale i Alias § 4 a, stk. 3-tilbud. Alias får og en pædagog fra det tilbud, som Alia deltager i, er med til sprogscreeningen. Der deltager ikke tolk til sprogscreeningen, da det fremgår af de supplerende oplysninger, at der ikke er behov for dette.

Ifølge de supplerende oplysninger og den indledende samtale er Alia en lidt genert og tilbageholdende pige. Hun leger oftest med de samme to piger med pakistansk baggrund og vælger det kendte legetøj som dukker og det, der hører til dukkekroge. Alia er ikke specielt opsøgende over for andre børn eller voksne, og når hun kontakter nogen, er det oftest på dansk. Hvis hun mangler ord, bruger hun gestik, men hun er ikke meget insisterende og opgiver hurtigt. Sammen med de pakistanske piger taler hun dansk og punjabi. Hun eksperimenterer lidt med dansk, bruger små faste fraser og sætter ord sammen i små sætninger. Alia kan lide at danse, viser god rytmesans og forsøger at synge med på sangene.

Ifølge faderen er Alia også en lidt stille pige derhjemme, som kan lide at hjælpe forældrene og lege med sin lillesøster. Alia har haft mange omgange af mellemørebetændelse og har fået indopereret dræn i det ene øre, da hun var trehalvt år. Dette betød en forskel i Alias sprogudvikling, og Alia har siden da lært mange nye ord både på punjabi og dansk, og hun taler tydeligere og i længere sætninger. Hørelsen skulle være normal nu. Talepædagogen taler lidt med faderen om, at Alias nedsatte hørelse netop godt kan have haft indflydelse på hendes sprogudvikling, men at Alia nu har gode muligheder for at tilegne sig sprog. Efter selve sprogscreeningen uddyber talepædagogen yderligere, hvordan Alias forældre kan støtte hendes sprogudvikling ved for eksempel sammen med Alia at sætte ord på de forskellige gøremål i hverdagen, synge, læse bøger og se børneudsendelser i fællesskab.

Mødet med barnet og den første kontakt

Alia er meget genert og tilbageholdende i starten. Hun følger dog interesseret med og smiler, da den sagkyndige begynder at køre med legetøjstoget, der bruges som kontaktobjekt.

Aktivitet 1: Lytteforståelse (Leg med bamser)

Alia reagerer ikke umiddelbart på den fremsættende sætning: *Den lille bamse kravler op i stolen*. Den sagkyndige omformulerer derfor sætningen til et spørgsmål, så det bliver tydeligere, hvad Alia skal gøre i legen: *Kan du sætte den lille bamse op i stolen?* Alia sætter den lille bamse op i stolen, og den sagkyndige fortsætter med udsagnene. Alia skal have lidt støtte til enkelte af udsagnene, før hun handler helt. For eksempel har hun lidt problemer med sætningen: *Den lille bamse er også tørstig*. Problemet skyldes tilsyneladende ordet *tørstig*, for hun er godt klar over, at der skal ske noget med den lille bamse, og hun handler, da talepædagogen omformulerer sætningen til: *Den lille bamse vil også gerne have noget at drikke*. Efterhånden som Alia begynder at slappe mere af og indgå i legen, behøver hun mindre støtte af talepædagogen, og hun kommenterer også legen undervejs.

Aktivitet 2: Struktureret samtale med fokus på forståelse af forholdsord

Alia forstår og handler på forholdsordene *i*, *på* og *under*, men er usikker på ordene *ved siden af*, *foran* og *bagved*. Alia deltager engageret i aktiviteten, selv om hun lægger klodsen forkert nogle gange.

Aktivitet 3: Samtale (samtalesbillede: En stue)

Samtalen om stuebilledet forløber trægt. Alia tager ikke selv initiativ til at bringe noget nyt ind i samtalen, og hun er afhængig af talepædagogens støtte i form af opmuntrende smil og opfølgende spørgsmål, ellers går samtalen i stå. Talepædagogen besvarer også enkelte af hendes egne spørgsmål for på den måde at agere rollemodel. Ved spørgsmål svarer Alia enten med enkeltord eller med en kort sætning, og hun vover sig ikke ud i kreative nydannelser. Talepædagogen vælger at gå videre til aktivitet 4 efter få minutter.

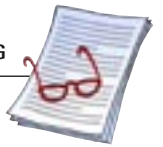
Aktivitet 4: Struktureret samtale med fokus på ental/flertal, tal og udsagnsords tidsformer

Alia skelner mellem ental og flertal. Hendes hypotese for flertal er endelsen *-er*, for eksempel *drenger* og *glasser*. Alia har ingen problemer med at tælle til fem. Hun forstår ikke sætningen *Hvor mange lys er der i vinduet*, men da talepædagogen peger på lysene i vinduet, svarer hun.

Alia udpeger sikkert *Hvem drikker saft?*, men forstår ikke fortids- og fremtidsformen.

Aktivitet 5: Samtale (samtalesbillede: Legeplads og Tre udsnitsbilleder)

Da Alia viser små tegn på træthed, og selve sprogscreeningen ikke skal overskride tiden, vælger talepædagogen at lade Alia vælge et af udsnitsbillederne fra legepladsen. Et udsnitsbillede er lettere at overskue, og Alia vælger *Pigerne på bænken*. Alia begynder selv at fortælle om billedet i korte hovedsætninger. Samtalen er mere flydende end ved det første samtalebillede i aktivitet 3, og Alia virker til at have mere at sige om legen med dukkerne. Talepædagogen skal dog støtte en del, for at samtalen ikke går i stå.

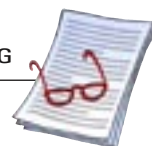
Aktivitet 6: Sammenhængende fortælling

Alia er ikke i tvivl om, at drengen *græder* og er *ked af det*. Da talepædagogen spørger til, hvorfor han græder, tager Alia sig til knæet og siger *av*. Hun viser med gestik og ordet *av*, at hun er helt med på, hvorfor drengen græder. Ved talepædagogens uddybende spørgsmål siger hun: *cykel falder*. Hun fortæller i nutid og i meget korte hovedsætninger, flere gange med udpegning på billedet. Sætningerne kobles hovedsageligt sammen ved simpel rækkefølge, men hun bruger også enkelte bindeord, da hun fortæller om engang, hvor hun selv væltede med cyklen i børnehaven. Hun bruger stedord som *jeg* og *han*, men bøjer ikke navneordene i bestemthed.

Aktivitet 7: Struktureret samtale om farver og størrelser

Det viser sig, at Alia kun kender farverne *gul*, *blå* og *rød*, og størrelserne er hun usikker på. Talepædagogen noterer derfor dette i registreringsarket og lader Alia fange nogle fisk, hvor hun med sikkerhed kender farverne, eller den sagkyndige udpeger fiskene. På den måde bliver sprogscreeningen afsluttet med en positiv oplevelse, og Alia får leget med fiskespillet.

Efter sprogscreeningen, og da Alia er gået ind til de andre børn, taler talepædagogen med faderen om, at det vil være en god støtte for Alias tilegnelse af farverne på dansk, at de også derhjemme snakker om farverne på punjabi. Ligeledes kan de lege forskellige lege, hvor forholdsord indgår, og tale om, hvad de laver nu, lavede i går og skal lave i morgen og på den måde få opmærksomhed på, hvordan de forskellige tidsformer bliver udtrykt på punjabi.

Opsamling på registreringer

Registeringsark 8: Opsamling (forkortet udgave)

Er der anvendt optageudstyr? ja nej

Aktivitet	Vurdering af barnet	Kommentarer
1: Vurdering af barnets lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	☒ Trin 3: På vej-lytteforståelse på dansk Barnet kan forstå flere af nøgleordene i udsagnene og handler helt på enkelte af udsagnene og delvist på resten af udsagnene uden støtte fra den sagkyndige.	<i>Skal have lidt støtte for at forstå ideen med legen. Derefter går det fint - skal have støtte (omformulering) enkelte gange for at handle helt.</i>
2, 4 og 7: Vurdering af barnets beherskelse af et specifikt ordforråd	☒ Trin 3: Udvikling af ordforråd på dansk på vej Barnet kender en del af de undersøgte ord, men er ikke helt sikker, når de mindre hyppige ord/udsagn skal udpeges eller siges. Fremsigelsen af disse kan præges af lav stemmeføring, tøven, ønske om bekræftelse og eventuelt af selvrettelser og utydelig udtale.	<i>Forstår forholdsordene: "i", "på", "under". Skelner mellem ental og flertal (Flertalshypotese: -er). Kender og bruger nutid, men forstår ikke fortids- og fremtidsformen af "drikke". Usikker med hensyn til størrelser, kender kun farverne "gul", "rød" og "blå".</i>
3 og 5: Vurdering af barnets samtalekompetence	☒ Trin 2: Usikker sprogbruger på dansk Barnet har vanskeligt ved at indgå i en samtale på dansk. Barnet har svært ved at forstå og gøre sig forståelig, siger kun lidt og giver let op. Kommunikationen er meget vanskelig og langsom, også selv om barnet får hjælp fra samtalepartnern.	<i>Samtalen forløber trægt, og Alia kommer stort set ikke med initiativer. Alia virker tilbageholdende og måske lidt genert, svarer ofte meget kort. Samtalen går lidt bedre, da vi taler om dukkerne på udsnitssbilledet, og da hun fortæller om en oplevelse med at være faldet med cyklen - det vil sige, at emnet har en betydning og måske også, at Alia er blevet mere tryk.</i>
6: Vurdering af barnets fortællekompetence	☒ Trin 2: Usikker fortælling og tekstsammenhæng Barnet fortæller grove træk af en historie ved hjælp af få og korte hovedsætninger og eventuelt udpegning på billedet. Sammenhængen i fortællingen kan være utydelig.	<i>Fortæller i nutid. Korte hovedsætninger, eventuelt med udpegning. Sætninger kobles hovedsagelig ved hjælp af rækkefølge, enkelte gange ved hjælp af bindeord. Gentager navneord og bruger enkelte stedord ("jeg", "han"), men ikke bestemthed som reference.</i>

Sammenfatning

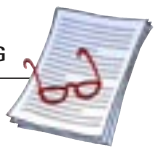
Alia vurderes som en pige, der er i gang med at udvikle sit ordforråd på dansk og er på vej i forhold til lytteforståelse. Hun er dog mere usikker i forhold til at indgå i en samtale og fortælle en sammenhængende fortælling. Alia viser fin forståelse for turtagning, men hun er tilbageholdende, vover sig ikke ud i kreative nydannelser som kommunikationsstrategi og har brug for en del støtte fra den sagkyndige for at holde samtalen i gang. Alia svarer med korte sætninger eller enkeltord. Når Alia taler om emner eller oplevelser, som hun kender rigtig godt, flyder samtalen lidt lettere, og Alia bruger gestik som kommunikationsstrategi og opgiver ikke med det samme. De supplerende oplysninger og den tidligere sprogvurdering er inddraget i den samlede vurdering.

Sprogpædagogiske anbefalinger

Det anbefales, at Alia fortsat deltager i det 15 timers sprogstimuleringsstilbud efter § 4 a, stk. 3, som hun er tilknyttet nu. Alia har brug for at udvikle sit ordforråd og sin kommunikation på dansk, herunder få mere mod på at indgå i sprogbrugssituationer, hvor hun ikke er helt så sikker.

I det sprogpædagogiske arbejde er det vigtigt, at Alia føler sig tryk, så hun i højere grad tør vove sig ud i nye sprogbrugssituationer og afprøve forskellige kommunikationsstrategier. Dette kan med fordel ske i lidt mindre grupper, hvor der samtidig er tid og plads til, at Alia bruger sproget aktivt og kan arbejde mere med ental/flertal, farver, størrelser og forholdsord. Det er vigtigt med gentagelser, så sproget automatiseres. Forskellige bevægelseslege med brug af forholdsord ("Alle skal sidde på stolen", "Alia skal være under bordet" osv.) og spil med for eksempel farver og størrelser kan være gode til at sikre mange gentagelser på en sjov måde. Der skal arbejdes ud fra kendte ting og situationer i hverdagen, Alia selv og hendes tætte omgivelser, men det er også vigtigt at inddrage verden uden for børnehaven og hjemmet. Her kan konkrete ting og billeder fra for eksempel en tur ud i naturen bruges til at fastholde oplevelser og gøre en mere abstrakt samtale konkret og sikre gentagelser af de nye ord, herunder hvordan man sprogligt markerer tidsrækkefølge på dansk og bygger en fortælling op med blandt andet brug af bindeord, stedord og bestemt-hed. Alias glæde ved sang og musik kan også bruges i det sprogpædagogiske arbejde for eksempel med rim og remser. Højtlesning med billedstøtte og en efterfølgende dialog vil også være godt. Det er vigtigt, at de voksne er opmærksomme på, at Alia måske til tider har brug for lidt hjælp i sociale sammenhænge med jævnaldrende børn. For eksempel, hvad man skal sige for at komme med i en leg eller få, hvad man gerne vil have.

Alias behov må evalueres løbende med henblik på vurdering af fokus i det sprogpædagogiske tilbud. På grund af de tidligere problemer med Alias hørelse er det også vigtigt fortsat at have opmærksomhed på hendes hørelse.

Bin Ziaux

(fire år og seks måneder, mere end et år i dansksproget sprogstimulerende læringsmiljø)

Bin Ziaux er en dreng på fire år og seks måneder med mandarin som modersmål. Han har boet i Kina i de første tre år af sit liv og kom til Danmark sammen med sin mor for halvandet år siden, da moderen blev gift med en dansk mand. Bin Ziaux har gået i børnehave i Danmark, fra han var tre år, med stabilt fremmøde og har her modtaget obligatorisk sprogstimulering efter § 4 a.

Sprogscreeningen foretages i februar for at vurdere Bin Ziaux' dansksproglige kompetencer og tilrettelægge et passende sprogpædagogisk tilbud, herunder vurdere om den obligatoriske sprogstimulering skal fortsætte og med hvilket fokus. Sprogscreeningen foretages af en sprogpædagog med efteruddannelse inden for småbørns sprogudvikling og dansk som andetsprog. Sprogscreeningen foregår i et lokale i Bin Ziaux' børnehave. Moderen kommer sammen med sin mand til børnehaven til sprogscreeningen. Der deltager også en tolk til sprogscreeningen, da børnehaven og moderen har skrevet i de supplerende oplysninger, at der er behov for dette.

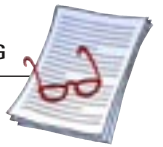
Ifølge de supplerende oplysninger og den indledende samtale er Bin Ziaux godt på vej til at lære dansk, og han er kommet væsentligt længere end ved treårsvurderingen, hvor han var helt i starten af sin dansksproglige udvikling. Han har stadig behov for at udvikle sit danske ordforråd. Han er insisterende og viser gåpåmod i forhold til at komme i kontakt med børn og voksne på dansk. Moderen fortæller, at hun er ved at lære dansk og også forsøger at tale lidt dansk med Bin Ziaux. Sprogpædagogen understreger, at moderen skal tale det sprog, som hun har det bedst med, og at mandarin har en vigtig betydning i relationen mellem Bin Ziaux og hende. Desuden understreger sprogpædagogen, at Bin Ziaux' sproglige erfaringer på mandarin er en ressource i forhold til at lære dansk. Moderen kan for eksempel støtte Bin Ziaux' sprogudvikling ved at have små samtaler med ham om sprog og sammenligning af ord på dansk og mandarin. Sprogpædagogen taler også med familien om, at moderens mand kan spille en vigtig rolle som samtalepartner og sprogmodel for Bin Ziaux på dansk.

Mødet med barnet og den første kontakt

Bin Ziaux virker glad og spændt på, hvad der skal ske. Han spørger flere gange, hvad de skal lave. Han er meget interesseret i kontaktobjektet, som er et tog.

Aktivitet 1: Lytteforståelse (Leg med bamser)

Bin Ziaux er først lidt usikker på, hvad aktiviteten går ud på. Sprogpædagogen udfører derfor handlingerne til de første udsagn, mens hun sætter flere ord på handlingen. Derefter er Bin Ziaux ivrig efter at deltage aktivt i legen. Han udfører

enkelte af udsagnene helt. For eksempel *Må jeg også få en banan?* Han har dog behov for støtte fra sprogpædagogen til at udføre flere af udsagnene helt. Han synes for eksempel at være lidt i tvivl om, om der nu skal ske noget med den store eller den lille bamse, og flere af de andre nøgleord kender han tilsyneladende ikke. Han er dog godt klar over, at han skal udføre nogle handlinger i aktiviteten.

Aktivitet 2: Struktureret samtale med fokus på forståelse af forholdsord

Bin Ziaux forstår og handler på forholdsordene *i* og *på*, men tøver ved resten af ordene og lægger klodsen forkert. Ved ordet *under* lægger han først klodsen *på* bordet, men tager så fat i den igen og lægger den under bordet.

Aktivitet 3: Samtale (samtalebillede: En stue)

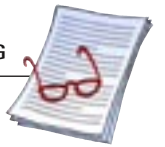
Bin Ziaux siger straks, at samtalebillede viser en stue. Hans blik fanger drengen, der leger med biler, og han fortæller om børnehavens og sine egne biler derhjemme. Sprogpædagogen vælger derfor at spørge ind til dette emne og spørger om, hvilke biler han kan se, og hvordan hans biler derhjemme ser ud. Bin Ziaux fortæller om bilerne og begynder også at forklare, hvem han leger med i børnehaven. Sprogpædagogen spørger til, hvad de ellers laver i børnehaven. Bin Ziaux siger: *Vi leger*. Han bliver lidt mere tøvende, da talepædagogen spørger til, hvad de leger. Hun peger derfor på samtalebilledet for at gøre spørgsmålet mere konkret og spørger, hvad børnene på billedet laver. Han siger straks *spiser* og *drikker*, men synes ikke at kunne beskrive de andre aktiviteter mere detaljeret end med ordet *leger*. Han viser dog med gestik, at den ene pige rækker hånden frem. Generelt viser Bin Ziaux kendskab til samtalers opbygning, og hvis han ikke forstår et spørgsmål, viser han det for eksempel ved at se meget spørgende ud og nogle gange ryste på hovedet. Sprogpædagogen afrunder samtalen, da der er gået lidt over fem minutter.

Aktivitet 4: Struktureret samtale med fokus på ental/flertal, tal og udsagnsords tidsformer

Bin Ziaux skelner mellem ental og flertal. Hans hypotese for flertal er endelsen *-er*, for eksempel *glasser*. Nogle af ordene får dog ingen flertalsendelse på, for eksempel *to dreng*. Han kalder dukkerne for *piger* og viser her, at han skelner mellem ental og flertal. Bin Ziaux har ingen problemer med at tælle og tæller efterfølgende også stolt på mandarin. Bin Ziaux udpeger sikkert, at det er drengen, som *drikker saft*, men peger igen på drengen ved spørgsmålene i førnutid og fremtid.

Aktivitet 5: Samtale (samtalebillede: En legeplads og Tre udsnitbilleder)

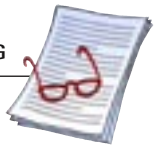
Sprogpædagogen vælger samtalebilledet med legepladsen til samtalen. Sprogpædagogen spørger til billedet, og hvad der sker. Bin Ziaux fortæller om billedet og bliver hurtigt optaget af situationen med drengen, som er væltet med cyklen og græder. Da Bin Ziaux allerede i aktivitet 3 har vist lyst og villighed til at indgå i en samtale med egne initiativer, vælger sprogpædagogen at lægge op til, at Bin Ziaux nu får mulighed for at fortælle en sammenhængende fortælling om situationen og eventuelle egne lignende oplevelser (aktivitet 6).

Aktivitet 6: Sammenhængende fortælling

Bin Ziaux fortæller i nutid i korte hovedsætninger med brug af enkelte bindeord som *og* og *og så*. Bin Ziaux fortæller også om en gang, hvor han væltede på cyklen. Han hiver ivrigt op i buksebenet og viser et ar på knæet. Han bruger stedord som *jeg*, *han* og *hun*. Han bøjer ikke navneordene i bestemthed. Ved brug af forskellige lydefterlignende ord og fagter får han skabt en levende og medrivende fortælling.

Aktivitet 7: Struktureret samtale om farver og størrelser

Bin Ziaux kender hovedparten af farverne både receptivt og produktivt, men er meget usikker med hensyn til størrelserne. Han forstår tilsyneladende ikke ordet *størst* og *mindst*. Da han skal finde to fisk, der er *lige store*, vælger han den største fisk, fordi han sandsynligvis har fokus på ordet *stor*.

Opsamling på registreringer

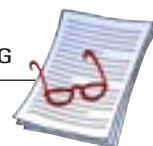
Registreringsark 8: Opsamling (forkortet udgave)

Er der anvendt optageudstyr? ja nej

Aktivitet	Vurdering af barnet	Kommentarer
1: Vurdering af barnets lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	☒ Trin 2: Begyndende lytteforståelse på dansk Barnet kender en del af de undersøgte ord, men er ikke helt sikker, når de mindre hyppige ord/udsagn skal udpeges eller siges. Fremsigelsen af disse kan præges af lav stemmeføring, tøven, ønske om bekræftelse og eventuelt af selvrettelser og utydelig udtale.	<i>Skal først have lidt støtte for at forstå ideen med legen - indgår derefter ivrigt.</i> <i>Udfører enkelte udsagn helt, skal have støtte til resten.</i> <i>Virker lidt usikker på flere af nøgleordene, for eksempel "stor", "lille", "gaffel".</i>
2, 4 og 7: Vurdering af barnets beherskelse af et specifikt ordforråd	☒ Trin 3: Udvikling af ordforråd på dansk på vej Barnet kender en del af de undersøgte ord, men er ikke helt sikker, når de mindre hyppige ord/udsagn skal udpeges eller siges. Fremsigelsen af disse kan præges af lav stemmeføring, tøven, ønske om bekræftelse og eventuelt af selvrettelser og utydelig udtale.	<i>Forstår forholdsordene: "i", "på". Er usikker ved "under" og handler forkert ved resten.</i> <i>Skelner mellem ental og flertal.</i> <i>Kender og bruger nutid, men forstår ikke fortids- og fremtidsformen af "drikke".</i> <i>Kan tallene 1 til 5, tæller også uopfordret til 10 på mandarin.</i> <i>Kender farverne.</i> <i>Usikker med hensyn til størrelser.</i> <i>Det vil sige, er lidt usikker i dele af det specifikt prøvede ordforråd, men viser i resten af aktiviteterne et ordforråd, der er på vej inden for områder/domæner, som han har egne erfaringer med og er meget interesseret i. Bin Ziaux bliver noget mere tøvende og usikker, når det handler om mindre kendte områder. (Har her gode kommunikationsstrategier, men siger ikke de præcise ord på dansk).</i>

Aktivitet	Vurdering af barnet	Kommentarer
3 og 5: Vurdering af barnets samtalekompetence	☒ Trin 3: På vej-sprogbruger på dansk Barnet kan indgå i en enkel samtale på dansk, hvis barnet får støtte fra samtalepartneren, og hvis emnet er velkendt. Barnet udtrykker sig ind imellem søgende, men søger aktivt at kommunikere på dansk.	<i>Samtalen forløber fint inden for velkendte områder. Bin Ziaux kommer med initiativer og er ivrig efter at fortælle. Bruger kommunikationsstrategier og har forståelse for turtagning.</i>
6: Vurdering af barnets fortællekompetence	☒ Trin 3: På vej-fortælling og tekstsammenhæng Barnet fortæller en historie med visse detaljer i kronologisk rækkefølge og med enkle sproglige udtryk for sammenhæng.	<i>Fortæller i nutid. Korte hovedsætninger med brug af enkelte bindeord. Gentager navneord og bruger stedord ("jeg", "han", "hun"), men ikke bestemtthed som reference. Fortæller engageret med lydefterlignende ord og fagter.</i>

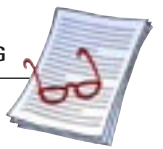
Sammenfatning

Bin Ziaux vurderes som en dreng, der er på vej i sin dansktilegnelse. Han tager initiativer og er vedholdende i sin kommunikation på dansk, hvor han viser kendskab til samtalers opbygning og benytter forskellige kommunikationsstrategier. Han fortæller levende om et selvoplevet hændelsesforløb, hvor han har visse detaljer med blandt andet i form af lydferterlignende ord. Bin Ziaux behersker det ordforråd, der skal til for at fortælle om de ting, som han kan lide at lave i børnehaven (lege med biler, spise, drikke og lignende), men mangler tit de præcise ord.

Sprogpædagogiske anbefalinger

Det anbefales, at Bin Ziaux indgår i børnehavens almindelige sprogpædagogiske arbejde og fortsat deltager i obligatorisk sprogstimulering efter § 4 a. Bin Ziaux har brug for at udvikle sit ordforråd i forhold til at kunne tale mere detaljeret om forskellige aktiviteter i børnehaven. For eksempel udtryk for størrelser, handlinger og placering (forholdsord). Det er vigtigt, at det sprogpædagogiske arbejde bygger videre på Bin Ziaux' engagement og lyst til at kommunikere på dansk. Der skal arbejdes med kendte ting og situationer fra hverdagen, hvor der sættes ord på, men verden uden for børnehaven og hjemmet skal også inddrages. For at støtte forståelsen og sikre gentagelser kan det være godt at bruge billeder. Det vil også være fint, hvis han kan få billeder fra børnehaven med hjem, så der kan knyttes en forbindelse mellem hans to verdener, og samarbejdet med hjemmet kan bruges aktivt i Bin Ziaux' sprogtilegnelse.

Den obligatoriske sprogstimulering bør foregå i mindre grupper, hvor Bin Ziaux har mulighed for at fordybe sig mere i sproget, hvor der er tid og mulighed for gentagelser, og hvor den voksne bedre kan have opmærksomhed på at fastholde Bin Ziaux i forskellige aktiviteter i lidt længere tid. Varigheden af den obligatoriske sprogstimulering efter § 4 a afhænger af Bin Ziaux' behov. Bin Ziaux' behov må derfor evalueres løbende med henblik på en vurdering af, om den obligatoriske sprogstimulering kan ophøre eller bør fortsætte og med hvilket fokus.

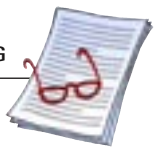

Oversigt over grammatiske betegnelser

DANSK	LATIN	EKSEMPEL
anden grad	komparativ	<i>sødere, bedre, mere populær</i>
bindeord	konjunktion	<i>og, eller, men, fordi, selv om, hvis, når</i>
biord	adverbium	<i>ikke, også, godt, gerne, altid, aldrig, tit</i>
bydeform	imperativ	<i>leg, sid, læs</i>
datid	præteritum	<i>legede, sad, læste</i>
ental	singularis	<i>en bil – bilen, et hus – huset</i>
flertal	pluralis	<i>to biler – bilerne, to huse – husene</i>
forholdsord	præposition	<i>på bordet, i huset, til pigen, hos familien</i>
førnutid	perfektum	<i>har været, har tegnet, er kommet</i>
første grad	positiv	<i>sød, god, populær</i>
genstandsled	objekt	<i>"Pigen holder <u>bogen</u>", "Drengen spiser <u>et æble</u>"</i>
grundled	subjekt	<i>"<u>Pigen</u> holder bogen", "<u>En dreng</u> spiser æblet"</i>
navnemåde	infinitiv	<i>at spise, at lege, at snakke, at gå</i>
navneord	substantiv	<i>en hund, et ur, blomsten, biler, stolene</i>
nutid	præsens	<i>leger, sidder, læser</i>
stedord	pronomen	<i>jeg, du, han, hun, den, det, vi, I, de, sig, min, deres</i>
tillægsord	adjektiv	<i>et <u>rødt</u> hus, en <u>fin</u> kjole, den <u>gule</u> bluse, to <u>store</u> bøger</i>
tredje grad	superlativ	<i>sødest, bedst, mest populær</i>
udsagnsled	verbal	<i>"Pigen <u>holder</u> bogen", "Drengen <u>spiser</u> æblet"</i>
udsagnsord	verbum	<i>at <u>cykle</u>-<u>cykl</u>-<u>cykler</u>-<u>cyklede</u>-<u>har</u> cyklet</i>

Øvrige betegnelser

antonym	betegnelse for ord, der betegner det modsatte af et andet ord (<i>pæn – grim</i>)
bisætning/ledsætning	<i>"..., <u>fordi</u> han græder", "<u>Når</u> hun kommer,..."</i>
fremsettende sætning	<i>"Pigen græder."</i>
hovedsætning	<i>"Pigen går.", "Jeg bor i et hus.", "Nu sover han."</i>
morfologi	formlære, læren om bøjningselementer, som tilføjes til et ords stamme, og som angiver for eksempel tal og køn
produktivt ordforråd	aktivt ordforråd
prosodi	regler vedrørende stavelsers længde- og trykforhold
receptivt ordforråd	passivt ordforråd
spørgende sætning	<i>"Græder pigen?"</i>
synonym	betegnelse for hvert af to eller flere ord med samme eller næsten samme betydning (<i>pæn – flot</i>)
syntaks	sætningsbygning, læren om opbygning af sætninger i forskellige led som for eksempel grundled, udsagnsled, genstandsled, hensynsled og biordsled.

Litteratur

Relevante love og bekendtgørelser:

Lov nr. 571 af 19. december 1985

Forvaltningsloven, kapitel 8

Lovbekendtgørelse nr. 1195 af 30. november 2006

Bekendtgørelse af lov om folkeskolen

Bekendtgørelse nr. 31 af 10. januar 2006

Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog

Materialer udgivet af Undervisningsministeriet:

Fælles Mål – Faghæfte 19 – Dansk som andetsprog. Undervisningsministeriet, 2005. (<http://www.faellesmaal.uvm.dk/>)

Fokus på tosprogede småbørn. Socialministeriet og Undervisningsministeriet, 1999

Sådan gør vi – integration af tosprogede småbørn i store og små kommuner. Undervisningsministeriet, 2001. (<http://pub.uvm.dk/2001/saadan/>)

Tosprogede børns overgang fra dagtilbud til skole – fokus på den sproglige udvikling.

Undervisningsministeriet, 2006. (<http://pub.uvm.dk/2006/overgang/>)

Vejledning om obligatorisk sprogstimulering af tosprogede småbørn. Folkeskolelovens § 4 a. Undervisningsministeriet, 2005. (<http://pub.uvm.dk/2005/sprogstimulering/>)

Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever – en vejledning. Undervisningsministeriet, 2007. (<http://pub.uvm.dk/2007/organisering/>)

Anden relevant litteratur:

Bjar, Louise og Caroline Liberg (red.): *Barn utvecklar sitt språk*. Lund Studentlitteratur, 2003

Council of Europe: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment*. Cambridge University Press. Council for Cultural Co-operation. Education Committee, 2001

Daugaard, Line Møller: "Der skal to til – om at foretage sproglig vurdering af dansk som andetsprog på baggrund af autentiske samtaler". I: Asmuß, Birte og Jakob Steensig (red.): *Samtalen på arbejde – konversationsanalyse og kompetenceudvikling*. Forlaget Samfundslitteratur, 2003

Gimbel, Jørgen: "Bakker og udale". I: *Sprogforum nr. 3, 1995*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 1995

Henriksen, Birgit: "Ordforråd og ordforrådsindlæring". I: Holmen, Anne og Karen Lund (red.): *Studier i dansk som andetsprog*. Akademisk Forlag, 1999

Holm, Lars og Helle Pia Laursen: *Andetsprogsdidaktik*. Dansk lærerforeningen, 2004

Holmen, Anne og Karen Lund (red.): *Studier i dansk som andetsprog*. Akademisk Forlag, 1999

Jørgensen, J. Normann (red.): *De unges sprog. Artikler om sproglig adfærd, sproglige holdninger og flersprogethed hos unge i Danmark*. Københavnerstudier i tosprogethed. Køgeserien bind K9. Akademisk Forlag, 2002

Karrebæk, Martha Sif (red.): *Tosprogede børn i det danske samfund*. Hans Reitzels Forlag, 2006

Klausen, Lis og Gry Hodal: *Et sprog – flere sprog*. Hans Reitzels Forlag, 2005

Sprogforum: Temanummer om Den fælles europæiske referenceramme. *Sprogforum nr. 31 2004*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, 2004

The Common European Framework for Reference of Language Teaching, Learning and Assessment.
www.coe.int/t/dg4/linguistic/CADRE_EN.asp

